

Bosna i Hercegovina
Komisija/ Povjerenstvo za očuvanje
nacionalnih spomenika

Босна и Херцеговина
Комисија за очување
националних споменика

**DESETOGODIŠNJI IZVJEŠTAJ O RADU
KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA
(2002.-2012. GODINA)**

Sarajevo, maj 2012. godine

SADRŽAJ

1.	NADLEŽNOSTI KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA	1
1.1.	Nagrade i priznanja za rad Komisije	1
2.	PROVEDENE AKTIVNOSTI	2
2.1.	Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenicima	2
2.1.1.	Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine	2
2.1.2.	Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom dobara za koja su podnesene peticije	3
2.1.3.	Donošenje odluka kojima se utvrđuje da predložena dobra ne ispunjavaju kriterije za proglašenje nacionalnim spomenikom	3
2.1.4.	Donošenje odluka kojima se ranije donesene odluke mijenjaju, dopunjavaju ili ukidaju	4
2.1.5.	Upis zabilježbe o nacionalnom spomeniku u zemljišne knjige	4
2.1.6.	Implementacija odluka Komisije – obilježavanje nacionalnih spomenika	4
2.1.7.	Davanje stručnog mišljenja na projekte rehabilitacije nacionalnih spomenika	5
2.2.	Lista ugroženih spomenika	5
3.	PROJEKTI KOMISIJE	5
3.1.	Kandidirani projekti	6
3.2.	Projekti za koje su odobrena sredstva	9
3.3.	Regionalni program za kulturno i prirodno naslijeđe u Jugoistočnoj Evropi Vijeća Evrope	12
3.3.1.	Izrada zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu naslijeđa u BiH	13
3.3.2.	Projekt integrirane rehabilitacije naslijeđa/Procjena stanja arhitektonskog i arheološkog naslijeđa (IRPP/SAAH) – Ljubljana proces	14
3.3.3.	Pilot projekat lokalnog razvoja	16
3.4.	Projekat HEREIN	17
4.	KANDIDATURA NACIONALNIH SPOMENIKA ZA UPIS NA LISTU SVJETSKE BAŠTINE (UNESCO)	17
4.1.	Nominacija stare gradske jezgre Jajca za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a	18
4.2.	Nominacija nekropola sa stećcima za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a	18
4.3.	Izveštavanje o implementaciji Konvencije o zaštiti svjetske kulturne baštine (UNESCO)	18
5.	SARADNJA SA INSTITUCIJAMA I TIJELIMA NADLEŽNIM ZA IMPLEMENTACIJU ANEKSA 8	20
5.1.	Učešće Komisije u radu stručnih timova entiteta i Brčko Distrikta	20
5.1.1.	Savjet Regulacionog plana historijskog gradskog područja Počitelj	20
5.1.2.	Koridor Vc	21
5.2.	Sastanci sa nadležnim institucijama i pojedincima na provođenju Aneksa 8	21
5.3.	Učestvovanje predstavnika Komisije u radu međunarodnih tijela	21
6.	JAVNOST RADA	22
6.1.	Odnosi s javnošću	22
6.2.	Podizanje svijesti o značaju naslijeđa	23
6.3.	Biblioteka i dokumentacioni centar	25
6.4.	Baza podataka o spomenicima	26
7.	ORGANIZACIJA KOMISIJE	27
7.1.	Sastav Komisije	27

7.2.	Sjednice Komisije	27
7.3.	Sekretarijat Komisije.....	27
7.4.	Interni akti Komisije	28
7.5.	Vanjski saradnici.....	30
7.6.	Stručna obuka saradnika	30

1. NADLEŽNOSTI KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljem tekstu: Komisija) je institucija Bosne i Hercegovine uspostavljena na osnovu Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Odluke o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika koju je donijelo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine na 119. sjednici, održanoj 21.12.2001. godine, a kojom su, u skladu sa odredbama Aneksa 8., utvrđeni osnovni principi i ciljevi djelovanja Komisije, te njeni primarni zadaci i ovlaštenja kao institucije Bosne i Hercegovine. Odluka je objavljena u «Službenom glasniku BiH» br. 1/02 i 10/02.

Na osnovu ovlaštenja iz Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH Komisija donosi odluke o proglašenju pokretnih i nepokretnih dobara nacionalnim spomenikom, primjenjujući Kriterije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH» br. 33/02 i 15/03).

Na osnovu odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Komisija daje inicijativu za pokretanje postupka za zaključivanje međunarodnih ugovora, priprema prijedloge ugovora, učestvuje u prethodnim pregovorima radi zaključivanja međunarodnih ugovora na ekspertnom nivou, izvršava međunarodne ugovore, te obavlja druge poslove međunarodne saradnje u oblasti zaštite nacionalnih spomenika, koji se odnose naročito na:

- zastupanje interesa Bosne i Hercegovine u vezi sa potpisivanjem i provođenjem međunarodnih konvencija;
- rješavanje spornih pitanja od zajedničkog interesa za Bosnu i Hercegovinu i druge države odnosno međunarodne organizacije;
- odlučivanje o kandidaturi nacionalnih spomenika za upis na Listu svjetske baštine (UNESCO) i Listu 100 najugroženijih spomenika (WMW), i sl.;
- saradnju sa INTERPOL-om, drugim međunarodnim organizacijama i državama u slučajevima nestanka pokretnih nacionalnih spomenika;
- pitanja procedure za izvoz pokretnih nacionalnih spomenika i davanja garancija za njihovu zaštitu u slučaju privremenog izvoza;
- davanje koncesija stranim državljanima za istraživanja koja se odnose na nacionalne spomenike;
- osiguranje sredstava iz donacija za finansiranje rada Komisije i zaštitu nacionalnih spomenika;
- angažman stranih eksperata za potrebe Komisije.

1.1. Nagrade i priznanja za rad Komisije

OHR izravno prati implementaciju Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i više puta je pohvalio Komisiju za postignute rezultate.

Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika 2004. godine uručena je Povelja za doprinos u očuvanju i obnovi kulturno-historijskog naslijeđa, koju joj je dodijelilo Ministarstvo kulture i sporta Vlade FBiH.

Komisija je primila nagradu Evropske Unije / Europa Nostra nagradu za predani rad na zaštiti kulturnog naslijeđa u 2011. godini i ocijenjena za najbolju evropsku instituciju. Nagrada se dodjeljuje pojedincu ili organizaciji čiji doprinos zaštiti kulturnog naslijeđa u kontinuiranom radu iskazuje izvrsnost u zaštiti, restauraciji i unapređenju kulturnog naslijeđa i postavlja izvanredne standarde na polju zaštite naslijeđa u Evropi. Nagrada **Evropske unije za kulturno naslijeđe/Europa Nostra** predstavlja jedno od najznačajnijih priznanja za očuvanje naslijeđa u svijetu.

Komisija je dobitnik Bronzane medalje stručnjaka Fondacije Romualdo Del Bianco za doprinos u promociji karakterističnih kulturnih izričaja iz različitih mjesta kao i interkulturalni dijalog, Firenca od 02. do 05. marta 2012. godine.

Komisija je nominirana za međunarodnu nagradu Evropske asocijacije arheologa (European Heritage Prize) za 2010. godinu. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine za nagradu je nominirana od strane prof. dr. Predraga Novakovića, profesora na Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani i počasnog člana Evropske asocijacije arheologa.

2. PROVEDENE AKTIVNOSTI

2.1. Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenicima

Na osnovu ovlaštenja iz Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, Komisija donosi odluke o proglašenju pokretnih i nepokretnih dobara nacionalnim spomenikom, primjenjujući Kriterije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH» br. 33/02 i 15/03).

U periodu od marta 2002. godine, kada je konstituisana, do 31. marta 2012. godine Komisija je proglasila ukupno **666 dobara** nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine i to:

- 9 odluka u 2002. godini;
- 118 odluka u 2003. godini;
- 88 odluka u 2004. godini;
- 79 odluka u 2005. godini;
- 89 odluka u 2006. godini;
- 61 odluka u 2007. godini;
- 54 odluke u 2008. godini;
- 71 odluka u 2009. godini;
- 40 odluka u 2010 godini;
- 44 odluke u 2011 godini;
- 13 odluka u martu 2012. godine.

Od ukupnog broja proglašenih dobara (666), 477 dobara nalazi se na području FBiH, 181 na području RS, a 8 na području Brčko Distrikta.

***Prilog 1:** Odluke o proglašenju dobara nacionalnim spomenicima, donesene u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

2.1.1. Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine

Komisija po službenoj dužnosti (bez posebnog zahtjeva), donosi odluke o proglašenju nacionalnim spomenikom za svako pojedinačno dobro upisano na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH” broj 33/02). Na Privremenoj listi, koju je uspostavila Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika u prethodnom sazivu, upisano je 777 spomenika. U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisija je donijela konačne odluke o proglašenju nacionalnim spomenicima za ukupno **322 dobra sa Privremene liste**.

Od ukupnog broja proglašenih dobara sa Privremene liste (322), 231 dobro nalazi se na području FBiH, 88 na području RS, a 3 na području Brčko Distrikta.

***Prilog 2:** Odluke o proglašenju nacionalnim spomenicima za dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, donesene u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

2.1.2. Donošenje odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom dobara za koja su podnesene peticije

Postupak za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom pokreće se na osnovu peticije - prijedloga za utvrđivanje dobra nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Peticije za utvrđivanje dobra nacionalnim spomenikom podnose se Komisiji u skladu sa članom V Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH. Komisija je utvrdila jedinstvenu formu peticije prema vrsti dobra. Peticiju može podnijeti bilo koje pravno ili fizičko lice u Bosni i Hercegovini.

U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisiji je upućeno **1427 peticija**, te 21.446 ostalih dopisa, zahtjeva i podnesaka (ukupno 22.873 akta) koji su rješavani u skladu sa ovlaštenjima Komisije utvrđenim zakonom i općim aktima Komisije.

Prilog 3: *Lista peticija/prijedloga za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima, primljenih u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisija je proglasila ukupno **366 dobara** za koje su podnesene peticije nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine. Neka dobra za koja je podnesena peticija vode se istovremeno i na Privremenoj listi nacionalnih spomenika, samostalno ili u sklopu neke graditeljske cjeline.

Prilog 4: *Odluke o proglašenju nacionalnim spomenikom za dobra za koja su podnesene peticije, donesene u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

Prema odredbama Aneksa 8, do donošenja konačne odluke o proglašenju nacionalnog spomenika, a najduže do godinu dana od podnošenja peticije, sve strane treba da se suzdrže od aktivnosti koje bi mogle da ugroze predloženo dobro, o čemu su obaviješteni svi nadležni organi i institucije na čijem se području nalaze predložena dobra.

S obzirom na veliki broj peticija, Komisija nije mogla da ispoštuje rok utvrđen u članu 39. stav 2. Poslovnika o radu Komisije, prema kojem peticija treba da bude riješena najkasnije u roku od godinu dana od dana njenog podnošenja. Postupak razmatranja peticija otežavala je i činjenica da uz veliki broj zahtjeva nije bila dostavljena potrebna dokumentacija o predloženom dobru (podaci o vlasništvu, lokaciji, sadašnjem stanju i dr.). Budući da je za pripremu svake pojedinačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom potrebno provesti iscrpno istraživanje postojeće arhivske, arhitektonske, historijske i druge građe o predloženom dobru, te s obzirom na to da bi ukidanje režima zaštite za pojedine spomenike moglo da prouzrokuje aktivnosti koje bi ga mogle uništiti, Komisija je počev od 11. sjednice održane u decembru 2003. godine, donijela 38 odluka o produženju režima zaštite iz člana V stav 3. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, koje su dostavljene "Službenom glasniku BiH" radi objavljivanja. Režim zaštite produžava se do donošenja konačne odluke Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju predloženog dobra nacionalnim spomenikom.

Prilog 5: *Spisak kulturno-istorijskih dobara kojima je u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine produžen režim zaštite do donošenja konačne odluke Komisije*

2.1.3. Donošenje odluka kojima se utvrđuje da predložena dobra ne ispunjavaju kriterije za proglašenje nacionalnim spomenikom

Za dobra koja ne ispunjavaju Kriterije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom, Komisija donosi odluku kojom se utvrđuje da predloženo dobro ne ispunjava te kriterije. U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisija je donijela ukupno **125 odluka** kojima se odbija peticija/prijedlog za proglašenje dobara o proglašenju dobara nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine. Od ukupnog broja negativnih odluka (125),

104 odluke su za dobra koja se nalaze na području FBiH, 19 na području RS, a 2 na području Brčko Distrikta.

Isti postupak primjenjuje se i za nacionalne spomenike koji su uvršteni na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH, a Komisija utvrdi da ne ispunjavaju Kriterije, te donese konačnu odluku. „Negativne“ odluke se također objavljuju u «Službenom glasniku BiH».

Prilog 6: *Odluke kojima se utvrđuje da dobro ne ispunjava kriterije o proglašenju nacionalnim spomenikom, donesene u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

2.1.4. Donošenje odluka kojima se ranije donesene odluke mijenjaju, dopunjavaju, ispravljaju ili ukidaju

Odredbom člana 40.a. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika utvrđeno je da Komisija može odlučiti o izmjeni ili dopuni ranije donesene odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ukoliko naknadno sazna za nove činjenice ili dobije podatke kojima nije raspolagala u momentu donošenja odluke. Izmjene i dopune odluke u navedenim slučajevima donose se na način i prema postupku propisanim za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisija je donijela 19 odluka o izmjenama ili dopunama odluka o proglašenju dobara nacionalnim spomenicima. Sve odluke su objavljene u „Službenom glasniku BiH“.

Ukoliko se nakon objave odluka utvrdi da je u pripremi teksta za objavu napravljena tehnička greška, u Službenom glasniku je potrebno što prije objaviti odgovarajuću ispravku. Do sada je objavljeno ukupno 4 ispravke.

Komisija je u svom dosadašnjem radu donijela i jednu (1) odluku o ukidanju ranije donesene Odluke o proglašenju arheološkog područja – Praistorijsko gradinsko naselje na lokalitetu Gradina ispod Kuga, naselje Bjelave, opština Srebrenik, nacionalnim spomenikom BiH. Poslovníkom o radu Komisije nisu predviđeni slučajevi ukidanja odluka, pa je postupak proveden na osnovu Zakona o upravnom postupku BiH. Naime, tim zakonom utvrđeno je da postupak okončan rješenjem (odlukom) protiv koje nema redovnog pravnog lijeka može biti obnovljen ako se sazna za nove činjenice, koji bi mogli dovesti do drugačijeg rješenja da su te činjenice bile poznate u ranijem postupku, te da nadležni organ može, na osnovu podataka pribavljenih u obnovljenom postupku, prijašnje rješenje (odluku) poništiti ili ukinuti.

Prilog 7: *Odluke o izmjenama, dopunama i ispravkama odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom, donesene u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

2.1.5. Upis zabilježbe o nacionalnom spomeniku u zemljišne knjige

Komisija je uputila zahtjev nadležnim općinskim sudovima za upis zabilježbe o nacionalnim spomenicima u zemljišne knjige (633 proglašena nepokretna spomenika), u skladu sa entitetskim zakonima koji regulišu taj postupak. U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine, Komisiji je dostavljeno **329 rješenja** kojim se dozvoljava upis nacionalnih spomenika u zemljišne knjige, te **102 rješenja** kojima se odbija zahtjev za upis zabilježbe o nacionalnom spomeniku u ZK. Najčešći razlog za odbijanje zahtjeva za upis je što u odlukama nema katastarskih podataka po starom premjeru, bez kojih sudovi, shodno zakonu, ne mogu izvršiti upis u zemljišne knjige. Ostali zahtjevi za upis u ZK su u postupku (upućene su urgencije). Izvršena je analiza svih pojedinačnih slučajeva odbijanja zahtjeva za upis i na osnovu toga se kontinuirano preduzimaju potrebne aktivnosti na rješavanju problema upisa.

2.1.6. Implementacija odluka Komisije – obilježavanje nacionalnih spomenika

Nakon što Komisija donese odluku o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, njegovo oštećenje predstavlja krivično djelo, te u skladu sa propisima postoji obaveza da se

postavi javno obavještenje o toj odluci. U skladu s tim, Komisija je obavezna da osigura da uz svaki nacionalni spomenik bude postavljena odgovarajuća informaciona ploča sa natpisom da je spomenik pod zaštitom države i sa osnovnim podacima o spomeniku, a prostor nacionalnog spomenika mora da bude adekvatno ograđen.

S obzirom na to da je Komisija od svog konstituisanja proglasila ukupno 666 dobara nacionalnim spomenicima, vlasnici dobara i institucije nadležne za njihovu zaštitu zahtijevaju postavljanje informacionih tabli. U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine urađeno je 356 informativnih tabli..

Prilog 8: *Spisak informativnih tabli*

2.1.7. Davanje stručnog mišljenja na projekte rehabilitacije nacionalnih spomenika

U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine Komisija je, na zahtjev Federalnog ministarstva prostornog uređenja i Službe iz Brčko Distrikta BiH, dala 155 stručnih mišljenja na projektnu dokumentaciju za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

Prilog 9: *Pregled stručnih mišljenja datih na projekte rehabilitacije nacionalnih spomenika u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

2.2. Lista ugroženih spomenika

Komisija je uspostavila Listu ugroženih nacionalnih spomenika za koje je neophodno provesti hitne mjere zaštite da bi se spriječilo njihovo potpuno uništenje, a u cilju usmjeravanja pažnje svih odgovornih entitetskih i državnih tijela uprave, ali i mogućih donatora i investitora na one slučajeve nacionalnih spomenika kojima prijete nestanak ukoliko odmah ne budu poduzete neophodne aktivnosti za njihovo spašavanje.

Kriteriji za utvrđivanje najugroženijih spomenika su:

- Spomenik nije bio potpuno srušen u toku rata, tako da je integritet dobra moguće očuvati zahvatima koji su priznati u nauci;
- Spomenik predstavlja rijedak ili jedinstven primjerak određenog tipa ili stila;
- Spomenik ima izrazito veliku vrijednost;
- Spomenik ima veliki značaj za obnovu građanskog povjerenja i za implementaciju mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini;
- Opasnost uzrokovana ljudskim djelovanjem ili djelovanjem prirode predstavlja prijetnju da spomenik izgubi svoja najznačajnija svojstva ili da u potpunosti nestane.

U periodu od uspostavljanja Liste do kraja marta 2012. godine na Listu je uvršteno 69 najugroženijih spomenika. Komisija je uspostavila sistem praćenja stanja i aktivnosti vezanih za ugrožene spomenike sa Liste, na osnovu utvrđenih indikatora. Na osnovu rezultata provedenog monitoringa, Komisija poduzima i predlaže aktivnosti nadležnim institucijama na otklanjanju i ublažavanju faktora koji ugrožavaju spomenik. Prema Zakonu o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika («Službene novine FBiH» br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07, «Službeni glasnik Republike Srpske» br. 9/02, 70/06 i 64/08 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH» br. 2/02 i 19/07), nacionalni spomenici imaju najviši stepen zaštite. Od vlada entiteta i nadležnih organa Komisija je zatražila da preduzmu sve neophodne mjere iz njihove nadležnosti s ciljem zaštite ugroženih spomenika. O stanju ugroženih spomenika i poduzetim aktivnostima Komisija redovno obavještava javnost putem konferencija za štampu.

Prilog 10: *Lista ugroženih spomenika BiH*

3. PROJEKTI KOMISIJE

Za nacionalne spomenike koji se nalaze na Listi ugroženih spomenika i Prioritetnoj listi intervencija Vijeća Evrope (Projekat Integrisane rehabilitacije naslijeđa Regionalnog

programa za jugoistočnu Evropu) Komisija se obratila zahtjevom za finansijsku podršku međunarodnim subjektima, kao i vlastima u Bosni i Hercegovini na svim nivoima. Aktivnosti na ovim projektima provodi Komisija prema ugovorenim zahtjevima donatora, a u skladu sa zakonskim propisima u BiH.

3.1. Kandidirani projekti

2003. godina

Za sredstva Evropske Komisije, Vijeća ministara BiH i Federalnog ministarstva kulture i sporta kandidiran projekat za formiranje Registra graditeljskog naslijeđa Bosne i Hercegovine.

2004. godina

Za sredstva Participacijskog programa UNESCO-a, kandidiran je projekat za snimanje i izradu tehničke dokumentacije za Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu, a u cilju izrade nominacije Mosta na Listu svjetske baštine.

Za sredstva Vlade Japana u sklopu programa «Cultural Grant Aid» kandidiran je projekat Registar nacionalnih spomenika BiH – Digitalni arhiv (za japansku fiskalnu 2006. godinu).

2005. godina

Za sredstva Jewish Heritage Grant Program pod pokroviteljstvom World Monument Watch-a (WMF) kandidiran je projekat za restauraciju Jevrejskog groblja u Sarajevu.

Za sredstva Evropske unije za regionalni privredni razvoj (EU RED) kandidiran je Projekat zaštite, prezentacije i integracije kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa u sektor turizma u regionu Hercegovine.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- Projekat I faze rekonstrukcije **Aladža džamije u Foči**;
- Projekat zaštite ostataka **džamije Mehmed-paše Kukavice u Foči**;
- Prijedlog projekta za konzervaciju i restauraciju zbirke ikona **Srpske pravoslavne crkve u Livnu**;
- Prijedlog projekta za nabavku i montažu rasvjetnih tijela za **muzej i biblioteku Franjevačkog samostana u Fojnici**;

2006. godina

Za sredstva Ministarstva vanjskih poslova i saradnje Španije preko Španske agencije za međunarodnu saradnju AECID 2006. godine kandidiran je Razvojni projekat **Historijske jezgre Blagaja** - Izrada Plana upravljanja.

Za sredstva Vlade Savezne Republike Njemačke kandidiran je Projekat rehabilitacije **Manastira Vozuća** – IV i V faza – konzervatorsko-restauratorski radovi.

Za sredstva Britanskog vijeća u BiH i USAID-a, kandidiran je projekat Integrisanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine u turizam – sistem obilježavanja i prezentacije.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- **Most u Plandištu, Sarajevo** - Program zaštite mosta;
- **Šeranića kuća u Banjoj Luci** - Istraživački radovi i provođenje hitnih mjera zaštite na historijskom spomeniku;
- **Eminagića konaka u Tešnju** - Hitne mjere zaštite nacionalnog spomenika;
- **Ferhadija džamija u Banjoj Luci** – I faza konzervatorskih i restauratorskih radova – Iskopavanje fragmenata;
- **Crkve sv. Petra i Pavla u Ošanićima kod Stoca**, historijska cjelina - Saniranje trijema i izrada projektne dokumentacije za rehabilitaciju nacionalnog spomenika;

- **Crkva sv. Nikole u Trijebnju, Stolac** - Zaštita od daljeg propadanja ostataka Graditeljske cjeline – I faza preliminarnih i istraživačkih radova;

2007. godina

Za sredstva Evropske unije za regionalni privredni razvoj (EU RED) kandidiran je Projekat integrisanja nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine u turizam.

Za sredstva Vlade Japana u sklopu programa «Cultural Grant Aid», za japansku fiskalnu 2009. godinu, kandidirani su sljedeći projekti:

- Rehabilitacija Aladža džamije u Foči;
- Uspostavljanje jedinstvenog sistema obilježavanja nacionalnih spomenika BiH;
- Registar kulturno-istorijskog naslijeđa BiH.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- **Crkva sv. Marije i toranj sv. Luke u Jajcu** – Projekat arheoloških istraživanja;
- **Crkva sv. Petra i Pavla u Ošanićima kod Stoca** – projekat zaštite ostataka;
- **Most u Plandištu, Sarajevo** – projekat zaštite mosta;
- **Šeranića kuća u Banjoj Luci** – projekat zaštite;
- **Aladža džamija u Foči** – I faza rehabilitacije;

2008. godina

Za sredstva Evropske unije za regionalni privredni razvoj (EU RED) kandidiran je Projekat "ARCH - Stolac - organizacija pripremnih aktivnosti, kontrola kvaliteta, koordinacija i nadzor aktivnosti na projektu“.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- **Crkva svete Trojice u Blagaju** – konstruktivna sanacija, konzervacija i restauracija;
- **Helenistički grad Daorson** – čišćenje lokaliteta i radovi konzervacije gradske cisterne;
- **Karadžbegov hamam u Blagaju** – I faza – konzervacija ostataka i izrada programa restauracije;
- **Musafirhana (Salihagića kuća) u Fojnici** – I faza radova – konzervacija ostataka i izrada projekta restauracije;
- Projekat "**Rehabilitacija Aladža džamije u Foči**";

2009. godina

Za sredstva Evropske unije predložen je projekat Rehabilitacije nacionalnih spomenika u Stocu.

Za sredstva Evropske unije za regionalni privredni razvoj (EU RED) kandidiran je projekat "Stari putevi: Staze naslijeđa kroz Trebinje i Popovo Polje.

Za sredstva IPA jadranski program prekogranične saradnje 2007-2013 (IPA Adriatic Cross-border Cooperation Programme 2007-2013), kandidirani su sljedeći projekti:

- Projekat EX.PO AUS (Extension of Potentiality of Adriatic Unesco Sites) Restauracija mlinica na području Stoca, preko provincije Ferrara, Italija;
- Projekat IMPACT (Information Machine on Protected Area, Culture and Tourism, preko Instituta za tehnologiju i konstrukcije, Italija);
- Projekat ENRICH (Environmental Risk Assesment of Cultural Heritage through integrated methodology) preko Univerziteta u Padovi, Odjela za konstrukciju i transport;

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- Projekat "**Moja Bosna i Hercegovina - moje naslijeđe**";
- Projekat Sakralno naslijeđe Blagaja: **Katolička Crkva Sv. Trojstva i Pravoslavna Crkva Sv. Vasilija Ostroškog** – Konzervatorsko-restauratorski radovi na objektima;
- **Helenistički grad Daorson** – Čišćenje i radovi na konzervaciji cisterne;
- **Karadobegov hamam u Blagaju** – konzervacija ostataka i izrada projekta restauracije;
- **Musafirhana (Salihagića kuća) u Fojnici** – I faza radova – konzervacija i izrada projekta restauracije;

2010. godina

Za sredstva Vlade Savezne Republike Njemačke kandidiran je projekat konzervatorsko-restauratorskih radova na starim nadgrobnicima i projekat konstruktivne sanacije, restauracije i konzervacije Glavne kapije na Jevrejskom groblju u Sarajevu.

Za sredstva IPA jadranski program prekogranične saradnje 2007-2013 (IPA Adriatic Cross-border Cooperation Programme 2007-2013), kandidiran je Projekat AMELIOREAST (Valorisation and Management of Small Historic Centres in South East Europe) preko Univeziteta u Granadi, Španija.

Za sredstva IPA fondova, preko Ministarstva civilnih poslova BiH, kandidirani su projekti za Aladža džamiju u Foči, Helenistički grad Daorson u Ošanićima kod Stoca i Vijećnicu u Sarajevu

Za sredstva Cooperazione Italiana 2010-2011 za 2010/11. godinu kandidovani su sljedeći projekti:

- Projekat „Jačanje povratka i pomirenja izgradnjom kapaciteta mladih stručnjaka u skopu rehabilitacije Aladža džamije u Foči“;
- Turistički vodič i mapa Bosne i Hercegovine.

Za sredstva Vlade Republike Turske i Republike Slovenije u BiH za 2010/2011. godinu kandidiran je projekat restauracije Šeranića kuće u Banjoj Luci, ali sredstva će biti moguće osigurati tek nakon dobijanja pismenog dokaza od vlasnika da ustupaju prava na upotrebu objekta za javne namjene i saglasnosti Gradske uprave Banja Luke da otvori muzej i osigura njegov rad. Projekat hitnih mjera zaštite od poplava Šeranića kuće je kandidiran je i **za sredstva u okviru fonda Princa Claussa u Holandiji** u februaru i martu 2011. godine.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- Projekat Sakralno naslijeđe Blagaja: **Katolička Crkva Sv. Trojstva i Pravoslavna Crkva Sv. Vasilija Ostroškog** – Konzervatorsko-restauratorski radovi na objektima
- **Kazandžiluk i Luledžina ulica, Bašćaršija Sarajevo** – Konzervatorsko-restauratorski radovi na objektima;
- **Most na Žepi** - Konzervatorsko-restauratorski radovi na objektu;
- **Graditeljska cjelina Behmenluk u Stocu** – Konzervatorsko-restauratorski radovi na objektima;

2011. godina

Za sredstva IPA jadranski program prekogranične saradnje 2007-2013 (IPA Adriatic Cross-border Cooperation Programme 2007-2013), kandidiran je Projekat EX.PO AUS Restauracija mlinica na području Mostara, Blagaja i Stoca, preko Europa Inform Consulting srl, Rimini.

Za sredstva IPA fondova, preko Ministarstva civilnih poslova BiH, kandidiran je projekat za Aladža džamiju u Foči.

Za sredstva Vlade Savezne Republike Njemačke kandidiran je projekat sanacije nadgrobničkih spomenika i restauracije ulazne kapije Jevrejskog groblja u Sarajevu.

Za sredstva Fonda ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa kandidirani su sljedeći projekti:

- Projekat Restauracija nadgrobnika na **Jevrejskom groblju u Sarajevu** – faza II;
- **Umjetnička zbirka Terzić u Banjoj Luci** – projekat istraživanja, inventarizacije, preventivne konzervacije i publikacije;
- **Most na Žepi** – izrada detaljnog projekta postojećeg stanja i hitni radovi konzervacije na mostu – I faza;
- **Nekropola sa stećcima u Starim kućama, Donje Breške**, općina Tuzla – metodološki pristup konzervaciji nekropole, konzervacija i izrada Plana održavanja;

3.2. Projekti za koje su odobrena sredstva

2003. godina

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada Izvještaja o procjeni stanja arhitektonskog i arheološkog naslijeđa i izrada Liste prioriternih intervencija) odobrilo sredstva u iznosu od 2.000,00 €.

2004. godina

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo doniralo je 2.000,00 KM za program biblioteke.

Federalno ministarstvo kulture i sporta doniralo je 8.500,00 KM za štampanje kataloga izložbe «Kulturno pamćenje-bлаго koje nestaje» i kaširanje panoa.

Fondacija za izdavaštvo Federacije BiH donirala je 9.000,00 KM za izradu Godišnjaka Komisije.

2005. godina

UNESCO odobrio sredstva u iznosu od 27.237,00 KM za projekat za snimanje i izradu tehničke dokumentacije za Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu.

Evropska komisija odobrila sredstva u iznosu od 197.390 € (386.061,28 KM) za Projekat zaštite, prezentacije i integracije kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa u sektor turizma u regionu Hercegovine.

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za sljedeće projekte:

- Projekat zaštite fragmenata **Aladža džamije u Foči** u iznosu od 24.100 \$;
- Projekat zaštite ostataka **džamije Mehmed-paše Kukavice u Foči** od daljeg propadanja u iznosu od 24.700 \$;

Sredstva za zaštitu od daljeg propadanja Starog grada u Stocu, Tvrđave u Jajcu i Mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu (različiti donatori; kampanja za ugroženo naslijeđe 2.623,20 KM).

Kemal Uzan donirao sredstva u iznosu od 43.885,00 KM za enterijer Ferhadija džamije u Banjoj Luci

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada preliminarne tehničke procjene stanja za 9 dobara: most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu; Šeranića kuća u Banjoj Luci; Staro jevrejsko groblje u Sarajevu; Stara džamija Soko u Gračanici; Nekropola sa stećcima Radimlja kod Stoca; Pravoslavni manastir Vozuća u Zavidovićima; Eminagića konak u Tešnju; Vijećnica u Novom Gradu; Aladža džamija u Foči) odobrilo sredstva u iznosu od 5.550,00 €.

Britansko Vijeće u BiH odobrilo sredstva u iznosu od 500,00 £ za nabavku knjiga za bibliotečko-dokumentacioni centar Komisije.

Britansko Vijeće u BiH odobrilo sredstva u iznosu od 18.100,00 KM za izradu informacionih tabli za 22 nacionalna spomenika na području općine Jajce.

Evropska unija u okviru CADSES interreg III B programa odobrila sredstva u iznosu od 13.873,17 KM za projekat ARCHEOSITES (spAtial integRated enhanCement of arcHaEOlogical SITES).

2006. godina

Ministarstvo vanjskih poslova i saradnje Kraljevine Španije kroz Špansku Agenciju za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID) odobrilo sredstva u iznosu od 75.000,00 € (150.598,91 KM) za Projekat Podrška turističkom razvoju Blagaja kroz održivo upravljanje prirodnim, historijskim i kulturnim naslijeđem zone – izrada Plana upravljanja.

Vlada Savezne Republike Njemačke odobrila sredstva u iznosu od 72.776 KM za Projekat Rehabilitacije **Manastira Vozuća** – IV i V faza – konzervatorsko-restauratorski radovi.

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada preliminarnih tehničkih procjena stanja za 10 dobara: Pravoslavna crkva sv. Nikole u Trijebnju; Vijećnica u Sarajevu; Vijećnica u Brčkom; Stari grad Prusac; Tvrđava u Jajcu; Stari grad Ljubuški; Stari grad Bužim; Fethija džamija u Bihaću; Stari grad Stolac; Historijsko gradsko područje Blagaj) odobrilo sredstva u iznosu od 5.295,00 €.

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada studija izvodljivosti za 3 dobra: Aladža džamija u Foči; Šeranića kuća u Banjoj Luci; Vijećnica u Novom Gradu) odobrilo sredstva u iznosu od 750,00 €.

Vijeće Evrope je za Promotivne aktivnosti i aktivnosti osiguranja sredstava (promocija Projekta integrirane rehabilitacije naslijeđa/Procjena stanja arhitektonskog i arheološkog naslijeđa na Sajmu kulture u Veneciji) odobrilo sredstva u iznosu od 4.397,00 €.

Općina Centar Sarajevo odobrila sredstva u iznosu od 5.400,00 KM za projekat obilježavanja nacionalnih spomenika na području Općine.

Udruženje samostalnih privrednika „Privrednik“ Stolac odobrilo sredstva u iznosu od 500,00 KM za tehničku pripremu 5 informacionih tabli za 3 nacionalna spomenika na području Općine Stolac.

Različiti donatori uplatili sredstva za zaštitu od daljeg propadanja Starog grada u Stocu, Tvrđave u Jajcu i Mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu (kampanja za ugroženo naslijeđe) u iznosu od 10.000,00 KM.

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za sljedeće projekte:

- Projekat rehabilitacije **Ferhadija džamije u Banjoj Luci** – I faza konzervatorskih i restauratorskih radova – Iskopavanje fragmenata u iznosu od 60.600 \$;
- Projekat zaštite ostataka **Crkve sv. Nikole u Trijebnju** I faza preliminarnih i istraživačkih radova u iznosu od 24.990 \$;

2007. godina

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada preliminarnih tehničkih procjena stanja za 4 dobra: Povijesno gradsko područje Kreševa; Arheološko područje – Helenistički grad Daorson u Ošanićima kod Stoca; Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Špionici, Srebrenik; Graditeljska cjelina – Saborna crkva svete Trojice u Mostaru; i izradu studija izvodljivosti za 12 dobara: Tvrđava Jajce; Nekropola sa stećcima Radimlja kod Stoca; Graditeljska cjelina – Stara Soko džamija u Sokolu, Gračanica; Historijska građevina – Crkva svetog Nikole; Gradska Vijećnica Sarajevo; Stari grad Bužim; Stari grad Ljubuški; Stari grad Prusac; Graditeljska cjelina – Saborna crkva svete Trojice u Mostaru; Most u Višegradu; Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Špionici, Srebrenik; Arheološko područje helenističkog grada Daorson u Ošanićima, Stolac) odobrilo sredstva u iznosu od 8.780,00 €.

USAID CCA (Cluster Competitiveness Activity Projekt) odobrio sredstva u iznosu od 30.000,00 KM za izradu 30 informacionih tabli na području Sarajeva.

Općina Konjic odobrila sredstva u iznosu od 2.000,00 KM za izradu 2 informacione table za nacionalne spomenike na području Općine (Kaursko groblje i arheološki spomenici u sklopu Parka na Vardi).

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za sljedeće projekte:

- Projekat arheoloških istraživanja, prikupljanje materijala i dokumentacije – graditeljska cjelina **ckve sv. Marije i tornja sv. Luke u Jajcu** u iznosu od 29.515 \$;
- Projekat zaštite ostataka **Crkve sv. Petra i Pavla u Ošanićima kod Stoca** u iznosu od 24.960 \$;
- Projekat zaštite **mosta u Plandištu** (provedba istražnih radova i izrada predviđenih elaborata) u iznosu od 24.990 \$;
- Projekat zaštite **Šeranića kuća u Banjoj Luci** (Pripremi i istraživački radovi koji podrazumijevaju izradu elaborata primarne konstruktivne sanacije i ažuriranje skica postojećeg stanja) u iznosu od 33.600 \$;

2008. godina

Vlada Savezne Republike Njemačke odobrila sredstva u iznosu od 49.470,00 € (96.754,90 KM) za Projekat Restauracija **džamije Ali-bega Kapetanovića u Vitini, Ljubuški** (izvođenje radova restauracije, rekonstrukcije i konzervacije džamije s ciljem vraćanja u prvobitno stanje – stanje prije oštećenja). Finansiranje projekta pomogli su i Komisija sa 40.000,00 KM i Federalno ministarstvo prostornog uređenja sa 88.000,00 KM.

Iz budžeta institucija BiH, odobrena su sredstva za sljedeće projekte:

- Geodetsko snimanje i izrada tehničke dokumentacije za historijsko područje **Starog grada Stolac** u iznosu od 80.000,00 KM;
- Projekat istražnih radova i izrada projekta konzervacije na dvije lokacije u sklopu Starog grada Stolac u iznosu 32.157,00 KM;
- Izrada projektne dokumentacije za zaštitu objekta **Sulejmanpašića kule u Odžaku, općina Bugojno** od daljnje degradacije i neophodnu sanaciju postojećih konstruktivnih elemenata, kao i osiguranje dijelova konstrukcije koji predstavljaju opasnost za lokalno stanovništvo u iznosu od 22.832,55 KM;
- Osiguranje odgovarajućih muzejskih uvijeta za čuvanje umjetnina – pokretnih nacionalnih spomenika u **Franjevačkom samostanu i crkvi sv. Ive Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci, općina Kakanj** kako bi se spriječilo njihovo dalje propadanje, u iznosu od 40.000,00 KM;
- Pripreme aktivnosti - Provođenje Istražnih radova - Prva faza u realizaciji Projekta sanacije, konzervacije i integralne rekonstrukcije **crkve svetog Georgija u Gomiljanima, općina Trebinje** u iznosu od 40.000,00 KM;

Kantonalno ministarstvo za obazovanje, nauku, kulturu i sport ZE-DO Kantona odobrilo sredstva u iznosu od 10.000,00 KM za Projekat "Obilježavanje proglašenih nacionalnih spomenika na području općina Kakanj i Vareš".

Ministarstvo prostornog uređenja Kantona Sarajevo, Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo i Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo odobrili sredstva u iznosu od 80.000,00 KM za izradu 80 informacionih tabli za nacionalne spomenike s područja Kantona Sarajevo.

Općina Centar Sarajevo odobrila sredstva u iznosu od 13.000,00 KM za izradu 13 informacionih tabli za nacionalne spomenike na području Općine.

2009. godina

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (izrada poslovnih planova za 3 dobra: Aladža džamija u Foči; Arheološko područje – Helenistički grad Daorson

u Ošanićima kod Stoca; Gradska Vijećnica Sarajevo) odobrilo sredstva u iznosu od 7.975,00 €.

JU Muzej Grada Zenica odobrila sredstva u iznosu od 1.000,00 KM za izradu i postavljanje dvije informacione table na području nacionalnog spomenika „Graditeljska cjelina – Stari grad Vranduk“.

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za sljedeće projekte:

- Projekat konzervacije i restauracije ulazne kapije i starih nadgrobnika na **Jevrejskom groblju Borak u Sarajevu** u iznosu od 30.200 \$;
- Projekat "Restauracija **Aladža džamije u Foči**" u iznosu od 98.297 \$;
- Projekat "Moja Bosna i Hercegovina - moje naslijeđe" u iznosu od 13.160 \$;

2010. godina

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (Izrada procjene stanja naslijeđa; izrada Prioritetne lista intervencija za 2010. godinu i evaluacija lokaliteta) odobrilo sredstva u iznosu od 4.900,00 €.

Medžlis Islamske zajednice Brčko i Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“ Brčko odobrili sredstva u iznosu od 1.000,00 KM za izradu i postavljanje informacione table na području nacionalnog spomenika „Graditeljska cjelina – Islahijet u Brčkom“.

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za Projekat konzervacije nadgrobnika na **Jevrejskom groblju u Sarajevu** (umjesto Projekta restauracije Musafirhane u Fojnici) u iznosu od 49.135,00 \$.

2011. godina

Vlada Savezne Republike Njemačke odobrila sredstva u iznosu od 9.779,15 KM za pripremu projektne dokumentacije konstruktivne sanacije, restauracije i konzervacije glavne kapije na Jevrejskom groblju Borak u Sarajevu i sredstva u iznosu od 44.984,09 KM za izvođenje radova konstruktivne sanacije, restauracije i konzervacije glavne kapije na Jevrejskom groblju Borak u Sarajevu.

Vijeće Evrope je za Projekat integrisane rehabilitacije naslijeđa (Pilot projekat lokalnog razvoja) odobrilo Javnoj ustanovi „Arheološko prirodni park Donja Dolina – Bardača“, sredstva u iznosu od 1.800,00 €.

Fond ambasade SAD u BiH za zaštitu kulturnog naslijeđa odobrio sredstva za Projekat „Vjersko naslijeđe Blagaja - Restauracija **srpske pravoslavne crkve Sv. Vasilija Ostroškog i katoličke crkve Presvetog Trojstva u Blagaju** kod Mostara“ u iznosu od 70.500 \$.

Prilog 11: Realizovani projekti iz međunarodnih donacija i budžeta institucija BiH u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine

3.3. Regionalni program za kulturno i prirodno naslijeđe u Jugoistočnoj Evropi Vijeća Evrope

Vijeće Evrope, u saradnji sa Evropskom komisijom izradilo je Regionalni program kulturnog i prirodnog naslijeđa za Jugoistočnu Evropu. Realizacija programa započela je u 2003. Godini. Regionalni program obuhvata: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Hrvatsku, Kosovo, Rumuniju, Srbiju i Crnu Goru i Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju. Regionalni program kulturnog i prirodnog naslijeđa je ocjenjen kao program koji doprinosi stabilnosti, očuvanju mira i razvoja demokratskog društva u zemljama jugoistočne Evrope. Usvajanje i primjena rezultata Regionalnog programa kulturnog i prirodnog naslijeđa približava zemlje jugoistočne Evrope članstvu u Evropskoj uniji.

Regionalni program se sastoji od tri komponente:

- Komponenta A) Izrada zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu naslijeđa,
- Komponenta B) Projekat Integrisane rehabilitacije naslijeđa / Procjena stanja arhitektonskog i arheološkog naslijeđa (IRPP/SAAH);

– Komponenta C) Projekti lokalnog razvoja.

Bosnu i Hercegovinu predstavljala je u periodu od 2003.-2010. godine Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, koja je rukovodila aktivnostima na realizaciji programa. Vijeće Evrope je imenovalo člana Komisije, Amru Hadžimuhamedović, za program kordinatora za Bosnu i Hercegovinu, zatim člana Komisije, Dubravka Lovrenovića za projekt kordinatora komponente A), Mirelu Mulalić Handan, izvršnog funkcionera Komisije, za projekt kordinatora komponente B) i Ljiljanu Ševo, člana Komisije za projekt kordinatora komponente C).

Od 2011. godine Ministarstvo civilnih poslova je imenovalo novog program koordinatora i projekt koordinatora za komponentu B) a od 2012. godine i za komponentu C).

3.3.1. Izrada zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu naslijeđa u BiH

Uz pravnu i političku podršku Vijeća Evrope, Komisija je krajem 2003. godine započela aktivnosti na izradi Zakona o zaštiti i očuvanju kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine. Osnovni ciljevi koje je trebalo postići donošenjem ovog zakona su: uspostavljanje zakonskog okvira za zaštitu naslijeđa na državnom nivou i instrumenata za njegovu implementaciju, jačanje institucija u implementaciji i upravljanju kompleksnim projektima razvoja, afirmacija naslijeđa kao faktora održivog društvenog i ekonomskog razvoja, te harmonizacija zakonskog okvira u oblasti zaštite kulturnog naslijeđa na svim nivoima vlasti u BiH, kao i sa međunarodnim i evropskim standardima u toj oblasti

U saradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH, entitetskim ministarstvima nadležnim za kulturu i prostorno uređenje, Vladom Brčko Distrikta i nevladinim organizacijama za zaštitu naslijeđa, formirana je ekspertna radna grupa za izradu radnog teksta Zakona o kulturnom naslijeđu Bosne i Hercegovine, koja je pripremila radni tekst Zakona. Radni tekst je usaglašen sa mišljenjem ekspertne grupe Vijeća Evrope, u mjeri u kojoj je to moguće s obzirom na pravni sistem i specifičnosti kulturnog naslijeđa u Bosni i Hercegovini.

U organizaciji Komisije, u januaru 2005. godine održana je stručna rasprava o radnom tekstu Zakona na kojoj su učestvovali predstavnici svih relevantnih institucija vlasti nadležnih za kulturu i prostorno uređenje u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko, institucija nadležnih za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa, drugih institucija i organizacija koje se bave zaštitom i očuvanjem naslijeđa, kao i institucija koje se bave razvojem i planiranjem.

Na osnovu primjedaba i sugestija koje su iznesene na stručnoj raspravi sačinjen je nacrt Zakona o kulturnom naslijeđu BiH sa detaljnim obrazloženjem razloga za donošenje i predloženih odredaba, koji je u oktobru 2005. godine dostavljen Ministarstvu civilnih poslova BiH, koje je, kao zvanični predlagač, nadležno da dostavi Nacrt Vijeću ministara BiH radi utvrđivanja prijedloga zakona i dostavljanja Parlamentu BiH na konačno usvajanje Zakona. Međutim, Zakon nije stavljen u proceduru jer se, prema mišljenju Ministarstva civilnih poslova BiH (iz aprila 2006. godine), nisu stekli uslovi za pokretanje procedure za donošenje Zakona (nema formalne saglasnosti nadležnih entitetskih ministarstava)

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika zauzela je stav da treba insistirati da se preduzmu koraci da se Zakon stavi u proceduru usvajanja, te da Ministarstvo civilnih poslova BiH u skladu sa zakonskom regulativom bude nosilac posla. U tom smislu, Komisija je i nakon 2006. godine nastavila sa promovisanjem potrebe za donošenjem Zakona kod nadležnih domaćih i inostranih institucija, te nevladinih organizacija.

U toku 2008. godine, Ministarstvo civilnih poslova BiH izradilo je, koristeći radni tekst Komisije iz 2005. godine, Nacrt zakona o kulturnom naslijeđu BiH, koji je prema usaglašenom mišljenju Komisije imao izvjesne nedostatke stručne i pravne prirode, o čemu je

Komisija obavijestila Ministarstvo i druge relevantne domaće i međunarodne institucije, te dostavila prijedloge za izmjene i dopune teksta.

Nakon prikupljanja primjedbi od relevantnih institucija, Ministarstvo civilnih poslova BiH izradilo je u oktobru 2009. godine novi Nacrt Zakona o kulturnim dobrima BiH, koji je objavljen na službenoj web stranici Ministarstva. Komisija je razmatrala tekst Novog nacrt na 46. sjednici održanoj u septembru 2009. godine (u sklopu Izvještaja o aktivnostima između dvije sjednice), ali tim povodom nisu doneseni usaglašeni zaključci.

U 2010, 2011. i 2012. godini nije bilo aktivnosti na izradi Zakona, iako je donošenje Prijedloga zakona bilo uvršteno u Program rada Vijeća ministara BiH za 2010. godinu, te iako evidentno postoji potreba za uspostavljanjem zakonskog okvira za zaštitu naslijeđa na državnom nivou.

3.3.2. Projekt integrirane rehabilitacije naslijeđa/Procjena stanja arhitektonskog i arheološkog naslijeđa (IRPP/SAAH) – Ljubljana proces

Okvirni plan integrirane rehabilitacije naslijeđa sačinilo je Vijeće Evrope u skladu sa principima očuvanja kulturnog naslijeđa Evrope (član 151. Konvencije Evropske unije, Okvirni program za kulturu 2000.).

Cilj projekta je približavanje zaštite i konzervacije naslijeđa u zemljama jugoistočne Evrope normama i standardima koji se primjenjuju u zemljama Evropske unije. Evropska konvencija o kulturi daje preporuke za razvijanje mehanizama usmjerenih na kulturnu saradnju i poštivanje kulturnih različitosti, a na kojima je utemeljen ovaj projekat. Osiguranje adekvatnih mehanizama za zaštitu naslijeđa u zemljama jugoistočne Evrope predstavlja i doprinos očuvanju evropskog naslijeđa i identiteta Evrope.

U okviru dosadašnjih aktivnosti u uskoj suradnji sa stručnjacima Vijeća Evrope urađeni su izvještaji o stanju naslijeđa, definirani kriteriji za selekciju spomenika na Prioritetnu listu intervencija, sačinjene preliminarne tehničke procjena stanja i studije izvodljivosti za prioritetne spomenike. Definirana su tri spomenika kao prioriteti rehabilitacije i osiguranja sredstava, tzv „konsolidovani projekti“ za koje su urađeni poslovni planovi.

Izvještaji o stanju arhitektonskog i arheološkog naslijeđa (2004., 2008.i 2010.) pružaju uvid u stanje naslijeđa u BiH sa aspekta fizičke i pravne zaštite, upravljanja, obrazovanja, dokumentiranosti naslijeđa i institucionalnog okvira zaštite. Ocjenu Izvještaja izvršili su eksperti Vijeća Evrope. Vijeće Evrope je ocijenilo da su postignuti izuzetni rezultati i progres projekta kao i visoki profesionalni standardi. (*Izvještaji eksperata Vijeća Evrope*).

Prioritetna lista intervencija uključuje nacionalne spomenike ocjenjene kao dobra od posebnog značaja za evropsko naslijeđe, a predstavljaju prioritete koji zahtijevaju provođenje hitnih mjera zaštite. Kriteriji za selekciju spomenika su: spomenik predstavlja rijedak ili jedinstven primjer određenog tipa ili stila; ima izrazito veliku kulturnu vrijednost; njegova rehabilitacija će donijeti društvenu dobit (značaj za obnovu građanskog povjerenja i implementaciju mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini) i ekonomsku dobit lokalnoj zajednici; opasnost uzrokovana ljudskim djelovanjem ili djelovanjem prirode predstavlja prijetnju da spomenik izgubi svoja najznačajnija svojstva ili da u potpunosti nestane.

Od utvrđivanja Prioritetne liste intervencija u 2004. godini do kraja 2010. godine, na listi je uvršten 31 spomenik. Jedanaest spomenika je isključeno sa Liste jer su osigurana sredstva za njihovu obnovu iz entitetskih budžeta i putem stranih donacija (Historijska građevina – Eminagića konak u Tešnju, Graditeljska cjelina - Manastir Vozuća kod Zavidovića, Historijska građevina – Vijećnica u Brčkom, Stara džamija u Špionici, Srebrenik, Mehmed paše Sokolovića most u Višegradu, Tvrđava u Jajcu, Crkva sv. Nikole u Trijebnju kod Stoca, Saborna crkva u Mostaru) i putem EU IPA fondova (Vijećnica (Nacionalna i univerzitetska biblioteka) u Sarajevu, Vijećnica u Bosanskom Novom/Novom Gradu).

Na Prioritetnoj listi intervencija (2010. godina) nalazi se 20 nacionalnih spomenika BiH među kojima su zastupljene historijske građevine, graditeljske cjeline i područja:

1. Stari grad Stolac;
2. Historijsko gradsko područje Blagaja;
3. Historijsko područje Radimlja (nekropola sa stećcima), Stolac
4. Fethija džamija, Bihać;
5. Stara džamija Soko, Gračanica;
6. Staro jevrejsko groblje, Sarajevo;
7. Mjesto i ostaci graditeljske cjeline Aladža džamije, Foča;
8. Šeranića kuća, Banja Luka;
9. Stari grad Bužim;
10. Stari grad Ljubuški;
11. Stari grad Prusac;
12. Historijsko gradsko područje Kreševa;
13. Helenistički grad Daorson u Ošanićima kod Stoca;
14. Prirodno-graditeljska cjelina – Korito Bregave sa mlinicama, stupama i mostovima, Stolac;
15. Kulturni krajolik – selo Lukomir (Gornji Lukomir), Konjic;
16. Bobovac, srednjovjekovni kraljevski grad, Vareš;
17. Graditeljska cjelina – Partizansko spomen-groblje u Mostaru;
18. Most na rijeci Žepi, Žepa, Rogatica;
19. Hadžišabanovića vila, Pale;
20. Stari grad Sokolac, Bihać.

Preliminarne tehničke procjene stanja spomenika urađene su prema jedinstvenoj metodologiji koju je utvrdilo Vijeće Evrope. Stručnjaci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika u saradnji sa ekspertima iz nadležnih institucija za zaštitu naslijeđa i sa ekspertima Vijeća Evrope, sačinili su dokumente preliminarne tehničke procjene stanja za sve spomenike sa Prioritetne liste intervencija.

Studije izvodljivosti rade se na osnovu preliminarne tehničke procjene stanja i predstavljaju dokumente za ulaganja u obnovu spomenika i njihovu integraciju u razvoj. U saradnji sa stručnjacima iz nadležnih institucija za zaštitu naslijeđa, Komisija je napravila studije izvodljivosti za 14 spomenika sa Prioritetne liste intervencija.

Obilježavanje spomenika sa Prioritetne liste intervencija i publikacija „The Plaque Project“ predstavlja instrumente promocije projekta. Vijeće Evrope je napravilo ploče za svaki spomenik, kao javno obavještenje da se radi o dobru od posebnog značaja za evropsko naslijeđe i da njegova obnova predstavlja prioritet.

Projekti rehabilitacije – Konsolidovani projekti

Iz cijele regije jugoistočne Evrope, Vijeće Evrope je identificiralo i potvrdilo 26 objekata i lokaliteta kao „Konsolidovane projekte“. Ti projekti se promoviraju kao dio „Ljubljanskog procesa“ započetog 2008. godine, sa namjerom da privuku partnere s ciljem osiguranja sigurnih investicija u rehabilitaciju odabranih objekata i lokaliteta i njihove revitalizacije u društvenom i kulturnom kontekstu.

Za Bosnu i Hercegovinu konsolidovani projekti su:

1. Vijećnica (Nacionalna i univerzitetska biblioteka) u Sarajevu;
2. Helenistički grad Daorson u Ošanićima kod Stoca i
3. Aladža džamija u Foči.

Za sva tri konsolidovana projekta formirani su timovi u koje su uključeni vlasnici i korisnici spomenika, institucije nadležne za zaštitu i upravljanje naslijeđem, lokalne vlasti, stručnjaci, razvojne i nevladine organizacije. Komisija je angažirala stručnjake, koji su zajedno sa timovima, radili na izradi poslovnih planova. Poslovni planovi sadrže sve suštinski

bitne komponente: važnost i značaj lokaliteta za sredinu, moguće faze u izvođenju radova, od konsolidacije preko restauracije do rehabilitacije, konkretne prijedloge samoodrživosti (ekonomske, socijalne i druge koristi od rezultata projekta), prezentaciju lokaliteta i sl. Aktivnosti projekata uključuju i izradu potrebne projektne dokumentacije, izradu plana upravljanja, a zatim promoviranje projekata te kreiranje sheme financiranja i apliciranja za sredstva.

U cilju promoviranja projekta, Vijeće Evrope je izdalo publikaciju "Ljubljanski proces – financiranje projekata rehabilitacije naslijeđa u jugoistočnoj Evropi" za Bosnu i Hercegovinu u kojem su predstavljena tri konsolidirana projekta.

Nova sveobuhvatna strategija financiranja, koja se provodi od 2008. godine kao dio "Ljubljanskog procesa", predstavlja novu razvojnu fazu i trebala bi omogućiti kontinuiran razvoj projekata. Aktivnosti "Ljubljanskog procesa" skoncentrirane su na mobilizaciju nacionalnih i međunarodnih izvora financiranja, posebno EU - IPA programa, u namjeri da se potaknu buduća javna i privatna ulaganja te vode ka koherentnom uvrštavanju rehabilitacije ovih spomenika u regionalne ekonomske razvojne planove.

Komisija je u saradnji sa Vijećem Evrope, Evropskom komisijom i Gradskom upravom Grada Sarajeva organizirala izložbu „**Ljubljana proces – Financiranje zajedničkog naslijeđa**“ u sklopu projekta. Izložba je bila postavljena u Vijećnici u Sarajevu, u periodu od 17. marta do 17. aprila 2010. godine.

Ljubljanski proces je dao rezultate za Vijećnicu -Nacionalna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu i za Vijećnicu u Bosanskom Novom/Novi Grad za čiju rehabilitaciju su osigurana sredstva iz IPA fondova 2009. i 2010. godine (9 miliona EUR-a).

***Prilog 12:** Izvještaj o stanju naslijeđa sa prioritarnom listom intervencija, 2010. godina*

3.3.3. Projekti lokalnog razvoja

Pilot projekt lokalnog razvoja u Bosni i Hercegovini pokrenut je 2007. godine da bi se isprobao proces lokalnog razvoja na pilot teritoriji na prostoru opština Gradiška i Srbac. LDPP proces zasnovan je na saradnji i učešću svih uključenih strana na državnom i lokalnom nivou, i nastao je s ciljem unapređenja naslijeđa iz perspektive održivog razvoja.

Na osnovu ovog eksperimenta, kroz LDPP se nastoje poboljšati demokratske procedure i partnerski mehanizmi (dijalog i uvezanost između nacionalnih, regionalnih i lokalnih aktera) kao i predložiti alternativne strategije za održivi razvoj pilot teritorije.

Provedba LDDP-a odvija se kroz proces od tri faze:

- a. Prva faza uspostave dijagnoze, kojom se omogućava izrada globalne, transverzalne i integrisane analize teritorije:
 - na temelju postojećih podataka i dopuna koje treba definisati;
 - uz prateće aktivnosti animiranja / podizanja svijesti koje uključuju lokalne aktere u razradi pilot projekta;
- b. Druga faza odlučivanja o razvojnoj strategiji koja se definiše na osnovu dijagnoze;
- c. Treća faza definisanja operativnog programa za budući projekt razvoja, u kojem se navode aktivnosti koje je potrebno provesti i struktura upravljanja projektom.

Politička volja Direkcije za evropske integracije i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, ministarstava u Vladi Republike Srpske – Ministarstva obrazovanja i kulture, Ministarstva trgovine i turizma, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva nauke i tehnologije – da učestvuju u Pilot projektu lokalnog razvoja (LDPP) počiva na Političkoj izjavi potpisanoj u aprilu 2007. godine. U martu 2008. godine, predstavnici međuministarske komisije odlučili su da imenuju upravni odbor za Pilot projekat lokalnog razvoja "Arheološko – prirodni park Donja Dolina-Bardača". Na temelju tog sporazuma, upravni odbor Pilot projekta lokalnog razvoja "Arheološko – prirodni park Donja Dolina-Bardača" završio je,

zajedno sa opštinama Gradiška i Srbac, u aprilu 2008., registraciju javne ustanove " Arheološko – prirodni park Donja Dolina Bardača " , koja će predstavljati operativno tijelo projekta. U maju 2008. godine potpisan je memorandum o razumijevanju između uključenih strana i Vijeća Evrope.

Memorandum o razumijevanju čini politički sporazum između ministarstava na državnom i entitetskom nivou čije su aktivnosti usmjerene na odabranu LDPP teritoriju u Bosni i Hercegovini. Njihove nadležnosti su od posebnog interesa za uspješan oporavak teritorije i provedbu pilot projekta, opštine Gradiška i Srbac i Vijeće Evrope. Memorandum o razumijevanju definiše ukupne ciljeve LDPP-a, a u okviru njega su uspostavljene strukture koordinacije i upravljanja, te uloge i odgovornosti raznih uključenih strana.

Tokom 2011. godine imenovan je voditelj projekta u jedinici za provedbu projekta. Došlo je do povećanja obima aktivnosti jedinice za provedbu projekta, uz jačanje njene uloge i uticaja. Pilot aktivnosti korištene su za promociju projekta, kao i za povećanje njegove vidljivosti. Određeni rezultati ovih aktivnosti su izrada logotipa za LDPP u Bosni i Hercegovini, mapiranje stručnih resursa i navođenje postojećih inicijativa koje se provode na pilot teritoriji.

Započeo je proces uključivanja Ministarstva civilnih poslova u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine kao partnera. Na ovaj način se željela ojačati politička podrška Pilot projektu lokalnog razvoja u Bosni i Hercegovini, kao relevantnoj političkoj komponenti u saradnji Bosne i Hercegovine sa Vijećem Evrope.

3.4. Projekat HEREIN

Projekat uspostavljanja evropske mreže o kulturnom naslijeđu (EUROPEAN HERITAGE NETWORK - HEREIN) pokrenulo je Vijeće Evrope 1999. godine i neograničenog je trajanja. Projekat okuplja tijela državne uprave evropskih zemalja zadužena za zaštitu kulturnog naslijeđa (do sada su uključene 43 evropske zemlje). Bosna i Hercegovina se uključila u Projekat 2005. godine.

Ciljevi projekta su olakšati pristup kulturnom naslijeđu i informacijama o naslijeđu uz pomoć savremene informacijske tehnologije i osigurati stalni interaktivni informacijski sistem o kulturnom naslijeđu namijenjen kako upravnim tijelima, stručnjacima i ostalim sudionicima u djelatnostima zaštite kulturnog naslijeđa, tako i najširoj javnosti.

Od kada je pristupila projektu, Bosna i Hercegovina sudjeluje na godišnjim sastancima i obukama vezano za projekat. Urađen je prijedlog HEREIN 2 nacionalnog izvještaja, a pristupilo se unosu i ažuriranju informacija u HEREIN 3 „on-line“ bazu podataka što je proces koji traje i zahtjeva kontinuiran rad na projektu.

Nacionalni koordinatori za Bosnu i Hercegovinu su bili Damir Bačvić, Amra Šarančić Logo i Dino Zulumović, a od 2009. godine tu dužnost obavlja Tarik Jazvin. Svi navedeni koordinatori su uposlenici Komisije.

4. KANDIDATURA NACIONALNIH SPOMENIKA ZA UPIS NA LISTU SVJETSKE BAŠTINE (UNESCO)

U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine Komisija je donijela odluke o nominaciji 4 spomenika za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a:

- Stari most u Mostaru (upisan na Listu svjetske baštine u julu 2005. godine);
- Nominacija mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu (upisan na Listu svjetske baštine u julu 2007. godine);
- Nominacija stare gradske jezgre Jajca (Nominacioni fajl dostavljen UNESCO-u 31.01.2007. godine);

- Nominacija nekropola sa stećcima za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a (izrada Nominacijskog dosijea i Plana upravljanja je u toku).

Komisija je pripremila nominacije za upis 7 dobara na Privremenu listu svjetske baštine kako slijedi:

1. Historijsko urbano područje Stolac;
2. Historijsko urbano područje Blagaj;
3. Prirodno i historijsko područje Blidinje;
4. Historijsko urbano područje Počitelj;
5. Prirodno i historijsko područje Zavale i Vjetrenice;
6. Historijsko gradsko područje Jajca;
7. Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici.

4.1. Nominacija stare gradske jezgre Jajca za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a

U toku 2006. godine Komisija je u saradnji sa Opštinom Jajce, Javnim RTV servisom Bosne i Hercegovine i stručnjacima iz relevantnih oblasti, pripremila Nominacijski dosije, Plan upravljanja, neophodnu dokumentaciju i dokumentarni film i putem Ministarstva vanjskih poslova BiH dostavila dokumentaciju UNESCO-u u septembru 2007. godine.

Nakon evaluacije Nominacijskog dosijea od strane ICOMOS-ovih eksperata, nominacija je povučena.

4.2. Nominacija nekropola sa stećcima za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a

Komisija je u 2008. godini donijela odluku o nominaciji nekropola sa stećcima za upis na Listu svjetske baštine. U toku 2009. godine potpisano je Pismo namjera o međuinstitucionalnoj saradnji na pripremi i prezentaciji zajedničkog projekta izrade nominacijskog dokumenta: „Nominacija stećaka – srednjovjekovnih nadgrobni spomenika – za upis na Listu svjetske kulturne baštine UNESCO-a“ između institucija Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije. Do sada su održana 4 sastanka na međudržavnom nivou.

Nosioci aktivnosti za Bosnu i Hercegovinu su:

- Ministarstvo civilnih poslova – Biljana Čamur i Edin Veladžić za poslove koordinacije između institucija;
- Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika – Dubravko Lovrenović, koordinator izrade Nominacijskog dosijea i Mirela Mulalić Handan, koordinator izrade Plana upravljanja.

U 2011. godini odabrane su 22 nekropole sa stećcima u BiH, urađena je nominacija i upis nekropola na Tentativnu listu UNESCO-a.

Nominacijski dokument i plan upravljanja trebaju biti predati Centru za svjetsku baštine do 31. januara 2013. godine.

Prilog 13: Tentativna lista za BiH

4.3. Izvještavanje o implementaciji Konvencije o zaštiti svjetske kulturne baštine (UNESCO)

U skladu sa obavezama proizašlim iz Konvencije o zaštiti svjetske baštine, nacionalni koordinator za BiH stalno prati stanje spomenika upisanih na Listu svjetske baštine i dužan je da jednom godišnje, do 01. februara, prosljedi Centru za svjetsku baštinu izvještaj o stanju konzervacije svjetske baštine u BiH. Komisija osigurava uvjete i podršku za rad Nacionalnog koordinatora.

Predstavnik Komisije, Alisa Marjanović, je nacionalni koordinator za BiH prema UNESCO-u, na osnovu nominacije Ministarstva vanjskih poslova BiH i imenovanja od strane

UNESCO-a. Komisija je izradila **Periodični izvještaj Section I**, za svjetsku kulturnu i prirodnu baštinu UNESCO-a. Izrada izvještaja bio je uslov za uključivanje BiH u regionalne programe UNESCO-a u narednih 8 godina.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika ima saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova BiH, ambasadorom BiH pri UNESCO-u, Državnom komisijom za saradnju BiH sa UNESCO-m i UNESCO-vim Uredom u Sarajevu, koji je dio Venice Office Section for Culture.

Stari most i stari grad Mostar

Područje Stari most i Stari grad Mostar je uvršteno na UNESCO-vu Listu svjetske baštine na 29. sjednici Komiteta UNESCO-a, koja je održana u Durbanu jula 2005. godine i od tada se dostavlja izvještaj Centru za svjetsku baštinu o stanju konzervacije tog dobra. Komisija je posljednji izvještaj, na zahtjev Predsjedništva BiH, pripremila i prosljedila Centru za svjetsku baštinu u januaru 2010. godine.

Komisija je preduzela slijedeće aktivnosti vezano za provedbu Plana upravljanja:

- Saradnja sa UNESCO-m, ICOMOS-om i ICCROM-om.
- Organizovanje sastanaka, davanje potrebnih informacija i obilazak terena sa stručnim misijama koje su boravile u Bosni i Hercegovini.
- Učešće u radu Savjeta za izradu Regulacionog plana historijskog gradskog područja Mostara za period od 2007. do 2017. godine.
- Postavljanje informacionih tabli na lokalitetima kulturno-historijskog naslijeđa grada Mostara (nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine).
- Davanje mišljenja na projektnu dokumentaciju i uputa za provedbu mjera zaštite u pokrenutim postupcima izdavanja odobrenja za građenje u zonama spomenika kao i zaštićenju zoni Grada Mostara.

Komiteet za svjetsku baštinu kontituirano daje preporuke vezano za izgradnju hotela Ruža u Mostaru, što je rezultiralo omogućavanjem nastavka gradnje istog u skladu sa Odlukom Komiteta za svjetsku baštinu (35 COM 7B.86) i smjernicama međunarodnih eksperata datih u izvještaju „*Mission to Mostar, Bosnia and Herzegovina, 11-18 October 2008*“. Također, Komiteet podržava uspostavljanje stalne aktivnosti praćenja konstrukcijske stabilnosti mosta.

Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu

Komisija je u 2005. godini pokrenula aktivnosti za upis mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu na Listu svjetske baštine UNESCO-a. U saradnji sa Opštinom Višegrad, Javnim RTV servisom Bosne i Hercegovine i stručnjacima iz relevantnih oblasti, Komisija je pripremila Nominacijski dosije, Plan upravljanja i dokumentarni film. Opština Višegrad je, na sjednici Opštinskog vijeća održanoj 30. decembra 2005. godine, usvojila Plan upravljanja spomenikom. Nominacija sa kompletnom dokumentacijom uručena je Komitetu za svjetsko naslijeđe UNESCO-a 31. januara 2006. godine.

Odlukom sa 31. zasjedanja UNESCO-vog Komiteta za svjetsku baštinu održanog u Christchurch-u na Novom Zelandu u periodu od 23.06. do 02.07.2007. godine, Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu upisan je na Listu svjetske baštine. Od tada se dostavlja izvještaj Centru za svjetsku baštinu o stanju konzervacije tog dobra. Komisija je posljednji izvještaj, na zahtjev Predsjedništva BiH, pripremila i prosljedila Centru za svjetsku baštinu u januaru 2010. godine.

U 2008. godini generalni direktor UNESCO-a, Koichiro Matsuura, je posjetio BiH povodom dodjele certifikata za upis mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu na Listu svjetske baštine. Komisija je bila zadužena za izradu teksta i dizajna table sa informacijom o upisu Mosta na Listu svjetskog naslijeđa a koju je trebao Koichiro Matsuura otkriti na

svečanosti u Višegradu, zatim za organizovanje izložbe Svjetskog naslijeđa Bosne i Hercegovine.

Predstavnici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika sudjeluju u radu Komisije za Most Mehmed-paše Sokolovića. Osnovni cilj Komisije za Most Mehmed-paše Sokolovića je praćenje provođenja aktivnosti predviđenih Planom upravljanja.

Također, Predstavnici Komisije su učestvovali u radu stručnog žirija za odabir najboljeg arhitektonskog rješenja upravne zgrade „HE na Drini“, Višegrad koja će se nalaziti u zoni zaštite Mosta. Komisija je obavjestila ICOMOS o projektu, a na osnovu čega je navedena institucija odredila smjernice o daljnim aktivnostima.

Uskoro se očekuje pokretanje tenderske procedure u skladu sa projektnom dokumentacijom, a koju će realizirati TIKA (Turska uprava za međunarodnu saradnju i razvoj) i tom prilikom će biti izabran izvođač radova na restauraciji mosta.

Komisija će nastaviti sa provođenjem aktivnosti na zaštiti, restauraciji i konzervaciji u skladu s Planom upravljanja.

Lista 100 najugroženijih spomenika (WMW)

Na prijedlog Komisije, Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu upisan je na World Monuments Watch listu 100 najugroženijih spomenika za 2006. godinu.

Na prijedlog Komisije, Vijećnica u Sarajevu je upisana na listu 100 najugroženijih dobara WMW za 2008. godinu.

5. SARADNJA SA INSTITUCIJAMA I TIJELIMA NADLEŽNIM ZA IMPLEMENTACIJU ANEKSA 8.

OHR je zadužen za implementaciju i tumačenje Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH, te neposredno prati rad Komisije. OHR je pokazao posebnu zainteresiranost za rad Komisije u vrijeme dok je za implementaciju Aneksa 8 bio zadužen Ambasador Vadim Kuznetsov, koji je prisustvovao velikom broju sjednica Komisije, kao i sastancima sa predstavnicima organa na svim nivoima državne vlasti.

OHR u potpunosti podržava aktivnosti koje Komisija obavlja u skladu sa ovlaštenjima iz Aneksa 8.

U skladu sa svojim ovlaštenjima, Komisija je uspostavila saradnju sa nadležnim institucijama i tijelima Bosne i Hercegovine, entiteta, Distrikta Brčko, gradova, kantona i općina o pitanjima značajnim za rad Komisije, a u skladu sa Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika kojim je, između ostalog, propisana obavezna saradnja organa i institucija na svim nivoima vlasti sa Komisijom. Uspostavljena je i saradnja sa institucijama specijalizovanim za određene oblasti čiji je rad od značaja za rad Komisije (npr. sa Geodetskim zavodom FBiH radi osiguranja dokumentacije za rad Komisije, sa Državnim centrom za deminiranje radi osiguranja mapa sa oznakama miniranih područja i dr.).

5.1. Učešće Komisije u radu stručnih timova entiteta i Brčko Distrikta

5.1.1. Savjet Regulacionog plana historijskog gradskog područja Počitelj

Rješenjem Federalnog ministarstva prostornog uređenja, broj: 02-23-1-1187/10-1, od 16.09.2010. godine, formiran je Savjet Regulacionog plana historijskog gradskog područja Počitelj za period od 2008. do 2018. godine, sa osnovnim zadatkom praćenja pripreme i izrade Regulacionog plana „Historijske gradske jezgre Počitelj“ za period 2008. do 2018. godine.

Za rad u Savjetu Regulatornog plana historijskog gradskog područja Počitelj za period od 2008. do 2018. godine ispred Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika je imenovana Orjana Lenasi, saradnik za graditeljske cjeline i kulturne krajolike.

Komisija je na svojoj 51. sjednici, održanoj od 6. do 9. septembra 2011. godine, zaključila da nositelji izrade regulatornog plana u dosadašnjem radu nisu uvažavali primjedbe Komisije koje se odnose na usaglašenost sa Odlukom Komisije o proglašenju historijskog gradskog područja Počitelja nacionalnim spomenikom, uključujući i dio koji se odnosi na granice obuhvata Počitelja.

5.1.2. Koridor Vc

Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/06, 72/07, 32/08) i Odlukom o pristupanju izradi Prostornog plana područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine - Autocesta na koridoru Vc, Federalno ministarstvo prostornog uređenja je zaduženo za izradu ovog Prostornog plana i na osnovu navedenih propisa Federalni ministar prostornog uređenja je imenovao članove Savjeta Prostornog plana područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne.

U radu **Savjeta za izradu regulatornog plana koridora Vc** učestvovao je kao predstavnik Komisije Mirzah Fočo, pomoćnik izvršnog funkcionera za naslijeđe u Sekretarijatu Komisije.

Nakon dostavljenog finalnog izvještaja Savjeta Vlada FBiH je usvojila trasu koridora Vc koju je predložio Savjet.

Komisija je na svojoj 51. sjednici, održanoj od 6. do 9. septembra 2011. godine, podržala predložena rješenja sjeverne varijante mosta kod Počitelja i alternativno rješenje kod Blagaja, koje je utvrđeno multikriterijskom analizom tima imenovanog od strane Vlade FBiH.

5.2. Sastanci sa nadležnim institucijama i pojedincima na provođenju Aneksa 8.

U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine realizirani su brojni sastanci Komisije sa predstavnicima nadležnih organa na svim nivoima državne vlasti, predstavnicima institucija nadležnih za zaštitu kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine, predstavnicima vjerskih zajednica, međunarodnih organizacija i drugih institucija i pojedinaca s ciljem uspostavljanja ili unapređenja saradnje Komisije sa navedenim subjektima u postupku donošenja i implementacije odluka Komisije, osiguravanja sredstava za provođenje mjera zaštite nacionalnih spomenika u entitetskim budžetima i sredstava za rad Komisije, te rješavanja problema koji su usporavali i otežavali implementaciju Aneksa 8. i Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika.

***Prilog 14:** Pregled sastanaka predstavnika Komisije sa nadležnim institucijama i pojedincima na sprovođenju Aneksa 8. u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine*

5.3. Učestvovanje predstavnika Komisije u radu međunarodnih tijela

U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine, u skladu sa svojim ovlaštenjima, Komisija je zastupala interese Bosne i Hercegovine u međunarodnim tijelima i učestvovanjem na konferencijama i drugim međunarodnim skupovima u vezi sa oblašću zaštite naslijeđa.

Predstavnici Komisije učestvuju u radu :

- Komiteta odabranih eksperata (CDPAT) za izradu nove krovne konvencije o evropskom naslijeđu, čije je donošenje najvažnija zadaća DG IV u Vijeću Evrope;
- Upravnog odbora za naslijeđe Vijeća Evrope;
- Regionalnog programa kulturnog i prirodnog naslijeđa za Jugoistočnu Evropu Vijeća Evrope i Evropske unije;

- Skupštine zemalja potpisnica Konvencije o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva kulturnih dobara;
- ICCROM-a (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property);
- Skupštine zemalja potpisnica Konvencije o zaštiti svjetske baštine;
- saraduju sa Komitetom za svjetsku baštinu UNESCO-a i dr.
- European Archelological Congres (EAC);
- World Arceological Congress (WAC);
- Kongres nacionalnih zaklada za naslijeđe;
- Svjestki kongres arhitekata.

Saradnja je ostvarena i sa ICOMOS-om, UNDP-om, Evropskom unijom, World Monumnets Watch itd.

Prilog 15: Pregled sastanaka predstavnika Komisije u sklopu međunarodne saradnje u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine

6. JAVNOST RADA

6.1. Odnosi s javnošću

Komisija redovno izvještava javnost o svom radu, donesenim odlukama, zaključcima i stavovima. Javnost rada Komisije ostvaruje se putem redovnih konferencija za medije, objavljivanjem odluka u službenim glasilima BiH i entiteta na čijem području se nalazi nacionalni spomenik, objavljivanjem akata i informacija o radu Komisije na službenoj web-stranici Komisije (www.kons.gov.ba), postupanjem po Zakonu o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, te dostupnošću i mogućnošću korištenja postojeće dokumentacije o nacionalnim spomenicima BiH stručnoj javnosti.

- U periodu od marta 2002. do marta 2012. godine, u sklopu sjednica Komisije, održana je **51 konferencija za medije** na kojima je prisustvovala većina medijskih kuća u BiH i na kojima su članovi Komisije, pored informacija o nadležnostima i načinu rada Komisije, informirali medije i o pozitivnim i negativnim odlukama o proglašenju nacionalnih spomenika BiH, ugroženim spomenicima, odlukama o produžetku režima zaštite određenih dobara, te drugim zaključcima sa sjednica.
- Pored aktivnosti koje se odnose na saradnju sa medijima (saopštenja, pozivi, izjave, prilozi i sl.), od 2005. godine u Komisiji se vode aktivnosti u vezi sa praćenjem medijskog izvještavanja tzv. *press clipping*. Putem *press clipping-a* ima se uvid u zastupljenost rada Komisije u određenim pisanim i elektronskim medijima, kao i zastupljenost tema iz oblasti kulture i naslijeđa. Medijske objave (iz ugovorom definiranih medija koji se prate, tema i ključnih riječi), pohranjuju se na server (*folder Hemeroteka*) i dostupne su svim zaposlenim. Od 2005. godine do maja 2012. godine u *Hemeroteci* se nalazi pohranjeno **10.940 objava**. *Analize urađene za 2011. godinu pokazuje da od ukupno 1.853 medijskih objava za navedenu godinu iz domena kulture općenito, rad Komisije obuhvata 13% (245 objava)*. *Drugi mediji koji nisu definirani ugovorom za praćenje, također izvještavaju o radu Komisije, što znači da rad Komisije i rezultati obuhvataju više medijskog prostora (lokalne radio i TV stanice, internet portali...).*
- Pored uobičajnih upita od strane novinara, izuzetno je važan i zahtjev koji proističe iz Zakona o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI), a kojim se zahtjeva potpuna transparentnost rada svih državnih institucija. Prema Zakonu o slobodi pristupa informacijama “*Svaka fizička i pravna osoba ima pravo pristupa informacijama koje su pod kontrolom javnoga tijela, a svako javno tijelo ima odgovarajuću*

- obavezu objaviti takve informacije*”. Na web stranici Komisije dostupan je zakonom obavezujući Vodič i Registar dostupnih informacija u posjedu Komisije.
- Web-stranica Komisije (www.kons.gov.ba), pruža informacije koje se odnose na:
 - organizaciju i rad Komisije (zakonski okvir, interni akti Komisije, podaci o članovima Komisije i Sekretarijatu),
 - informacije o nacionalnim spomenicima (odluke o proglašenju dobara nacionalnim spomenicima sa obrazloženjem i fotografijama, lista peticija, podaci i fotografije o naslijeđu u opasnosti i radovima na zaštiti spomenika i dr.),
 - aktivnosti Komisije (sjednice, posjete općinama, saradnja sa nadležnim organima i institucijama, saopćenja za medije, aktuelnosti i dr.),
 - servisne informacije (konkursi, tenderi i dr.).
 - na web stranici postavljena je interaktivna web stranica urađena u sklopu projekta „Moja Bosna i Hercegovina – moje naslijeđe“, a namijenjena prvenstveno učenicima osnovnih škola i nastavnicima. (<http://www.kons.gov.ba/mojabih/index.html>).
 - Objavljivanje odluka u službenim glasnicima
U «Službenom glasniku BiH» u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine, objavljeno je 643 odluke o proglašenju nacionalnih spomenika, 124 odluke kojima se utvrđuje da dobra ne ispunjavaju kriterije za proglašenje nacionalnim spomenikom, 19 odluka o izmjenama i dopunama odluka o proglašenju dobara, 7 ispravki ranije objavljenih odluka, jedna odluka o ukidanju ranije donesene odluke i 32 odluke o produženju režima zaštite za dobra kojima je istekao period od godinu dana od dana podnošenja peticije, sa spiskom dobara.
 - Priprema promotivnih materijala
Na osnovu Poslovnika o radu Komisija je pokrenula izdavanje **Godišnjaka Komisije** za očuvanje nacionalnih spomenika, utvrđena je struktura Godišnjaka i obrazovan Uređivački odbor. Naziv časopisa je «Baština». Za potrebe prezentacije svog rada, Komisija je do sada izdala pet brojeva Godišnjaka „Baština“ koji sadrže podatke o radu Komisije, kulturnom naslijeđu Bosne i Hercegovine, izvještaje o konzervatorsko-istraživačkim radovima na ugroženim spomenicima, kao i stručne članke, rasprave i druge radove koji se odnose na kulturno naslijeđe u Bosni i Hercegovini, sa ukupnim tiražem od cca 2500 kopija. U pripremi je šesti i sedmi broj. Godišnjak Komisije se nalazi u naučnim bazama EBSCO i CEEOL.
 - U okviru kampanja s ciljem **podizanja svijesti o značaju naslijeđa**, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika realizovala je brojne multimedijalne prezentacije i izložbe nacionalnih spomenika i ugroženog naslijeđa u proteklih deset godina kako u Bosni i Hercegovini, tako i u inozemstvu. Detaljnije opisano pod tačkom 6.2.

6.2. Podizanje svijesti o značaju naslijeđa Moja Bosna i Hercegovina – moje naslijeđe

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika je u toku 2006. godine, a u saradnji s Američkom ambasadam u Bosni i Hercegovini, pokrenula novi vid kampanje za zaštitu naslijeđa pod nazivom „**Moja Bosna i Hercegovina – moje naslijeđe**“. Aktivnosti kampanje se, uglavnom, provode u okviru implementacije projekata zaštite nacionalnih spomenika koji se finansiraju iz Specijalnog fonda ambasadora SAD-a.

Primarni ciljevi projekta „Moja Bosna i Hercegovina – moje naslijeđe“ su podizanje svijesti djece osnovnih škola o značaju kulturno-historijskog naslijeđa i poticanje odgovornosti za njegovo očuvanje, a kroz isticanje bogatstva i jedinstvenosti

bosanskohercegovačke tradicije i kulture, te činjenicu da je kulturno naslijeđe unikatno, nezamjenljivo i sastavni dio našeg identiteta.

Kroz projektne aktivnosti, kao što su predavanja u školama i na lokalitetima nacionalnih spomenika, djeca stiču i usavršavaju znanja o kulturnome naslijeđu, sa fokusom na stare gradove, arhitekturu, umjetnička djela, zanate, usmena predanja i dr. U projekat su pored osnovnih škola, uključene i pojedine galerije, zavičajni muzeji te Centar za djecu sa posebnim potrebama.

U okviru projekta realizira se i takmičenje za najbolji likovni, literarni ili maketarski rad na temu *Moja BiH – moje naslijeđe*, nakon kojeg su se najuspješnijim učenicima i školama dodijeljene diplome. Dodjela diploma i nagrada vršila se na osnovu kriterija koje je ustanovio stručni ocjenjivački sud, a to su: brojnost radova, raznovrsnost tehnika i tema, izvornost radova, fokusiranost radova na naslijeđe regije, kvalitet radova i sl. Nagrade su dodijeljene na svečanim ceremonijama koje su praćene izložbom i prigodnim programom, i koje su bile organizirane u nekoliko bh. gradova-učesnika u projektu.

Do 2012. godine u projekat je bilo uključeno oko 1600 djece iz preko 50 osnovnih škola iz Banja Luke, Berkovića, Bosanskog Petrovca, Foče, Han Bile, Jajca, Livna, Mostara, Prače, Sarajeva, Stoca, Šipova, Tarčina, Travnika, Trebinja i Ustikoline.

U okviru projekta, dizajniran je i dostupan interaktivni web portal *Moja BiH – moje naslijeđe* u sklopu službene web stranice Komisije koji omogućava učenicima sticanje osnovnih znanja iz kulturne baštine kroz igru, a nastavnicima pomaže u nastavnom programu (www.kons.gov.ba/mojabih).

Kampanja za zaštitu ugroženih spomenika

Komisija je tokom 2003. godine pokrenula **kampanju za zaštitu ugroženih spomenika** s ciljem edukacije o važnosti naslijeđa za očuvanje identiteta Bosne i Hercegovine, i osiguranja novčanih sredstava, putem donacija za njihovu rehabilitaciju. U okviru kampanje, Komisija je pripremila, dizajnirala i štampala promotivne materijale koji se sastoje od:

- 230 primjeraka izložbenih panoa ugroženih nacionalnih spomenika i dobara proglašanih odlukama Komisije nacionalnim spomenicima;
- tri periodična kataloga sa osnovnim informacijama o radu Komisije, nacionalnim spomenicima i ugroženim spomenicima utvrđenim odlukom Komisije (2500 kom);
- preko 2.000 kom CD-ova/video prezentacije o nacionalnim spomenicima i ugroženim spomenicima utvrđenim odlukom Komisije;
- preko 6.000 razglednica sa primjerima ugroženih nacionalnih spomenika.

Dio promotivnog materijala uručen je svim relevantnim predstavnicima vlasti u Bosni i Hercegovini na svim nivoima, međunarodnim organizacijama u Bosni i Hercegovini i izvan nje, diplomatskim predstavništvima u Bosni i Hercegovini, nekim diplomatskim predstavništvima Bosne i Hercegovine u inozemstvu, vjerskim zajednicama, univerzitetima, nevladinim organizacijama, predstavnicima ICCROM-a, Evropske komisije, UNESCO-a, ICOMOS-a, Vijeća Evrope, USAID-a, UNDP-a itd.

Pored promotivnih materijala, Komisija je pripremila inicijalne **projektne prijedloge za zaštitu tri najugroženija spomenika**: most u Višegradu, stari grad Stolac i tvrđava u Jajcu.

U sklopu vođenja kampanje za spašavanje naslijeđa u opasnosti i njegovog integriranja u razvojne tokove ili tokove poslijeratne obnove, Komisija se obratila zahtjevom za **finansijsku i drugu podršku** međunarodnim subjektima, kao i vlastima u Bosni i Hercegovini na svim nivoima, privrednim subjektima u zemlji i izvan nje.

Za **uplaćivanje donacija postoji poseban račun Komisije** a sredstva uplaćena na taj račun koriste se na način utvrđen odlukama Komisije, Pravilnikom o implementaciji sredstava

iz donacija namijenjenih obnovi ili zaštiti ugroženog kulturno-historijskog naslijeđa u Bosni i Hercegovini, ili ugovorima o donacijama i sličnim ugovorima.

U okviru Kampanje, u organizaciji Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika i Ambasade Kraljevine Norveške u martu 2005. godine održan je **donatorski sastanak** na kojem je prisustvovalo 36 predstavnika ambasada, te inostranih i domaćih organizacija.

U okviru kampanje za zaštitu ugroženog naslijeđa, od 2003. godine do marta 2012. godine, pod nazivom „**Kulturno pamćenje – blago koje nestaje**“ upriličene su brojne izložbe koje se sastoje od videoprezentacije i izložbenih panoa nacionalnih spomenika i ugroženih spomenika sa fotografijama i tekstom sa osnovnim informacijama o spomeniku. Do sada je izložba „Kulturno pamćenje – blago koje nestaje“ bila postavljena u sjedištu **Svjetske banke u Washington-u, Barceloni, Istanbulu, Beogradu**, te na području Bosne i Hercegovine u **Banjoj Luci, Jajcu, Mostaru, Brčkom, Tuzli, Sarajevu** (više izložbenih postavki) i svim općinama **Unsko-sanskog kantona** u 2011. i 2012. godini.

Komisija je u novembru 2007. godine učestvovala na izložbi „**Spomenici kulture-žrtve ljudske mržnje**“ sa motivima razorenih i obnovljenih spomenika u Bosni i Hercegovini. Izložba je bila postavljena u u St. Petersburgu i u više gradova u Rusiji.

6.3. Biblioteka i dokumentacioni centar

Biblioteka i dokumentacioni centar Komisije (BDC) je zadužen za prikupljanje, obradu i čuvanje dokumentacije o nacionalnim spomenicima BiH. Centar je namjenjen prvenstveno saradnicima Komisije, zatim studentima, magistrantima, doktorantima kao i istraživačima u oblasti naslijeđa. Ustrojstvo centra bazirano je na dva usko povezana dijela – bibliotečkom i dokumentacionom. Bibliotečki dio čini bogat fond od 2 500 jedinica knjižne građe iz oblasti arhitekture, umjetnosti, historije, menadžmenta u naslijeđu, arheologije, etnologije i pravne zaštite. Od 2003. do 2011. godine razvoj ovog specijalizovanog fonda literature o naslijeđu svojim donacijama pomogli su ICCROM Library, Historijski arhiv Sarajevo, Islamic Conference Research Center (IRCICA), Global Librarian project, Britansko vijeće Sarajevo, Archaeological Institute of America, Muzej Hercegovine Mostar, Muzej Semberije Bijeljina, Akademija nauka i umjetnosti BiH i dr. Fond neknjižne građe čine: projekti, kartografska građa, foto dokumentacija, novinski članci i grafička građa. Građa fonda podijeljena je u deset zbirki. Obrada građe vrši se po Međunarodnim standardima ISBD(M) za opis knjižne građe i ISBD(ER) za opis elektroničke građe. Građa iz zbirki je evidentirana u inventarnim knjigama i digitalnim katalozima koji se dopunjavaju. U proteklih 10 godina u fondu neknjižne građe skupljeno je cca 27.000 jedinica. Od toga najveći dio predstavlja fond foto-dokumentacije cca 15.000 jedinica, fond hemeroteke (novinskih članaka) 11.365 članaka, fond projekata 1.000, fond kartografske građe 1.800 karata. Ukupan fond bibliotečke građe iznosi cca 30.000 jedinica. Prateći savremene informatičke trendove u bibliotekarstvu od 2006. godine intenzivno se radi na digitalizaciji građe iz fondova kojim raspolaže BDC. U prvoj etapi od 2007. godine digitalizovani su projekti (tehnička dokumentacija); u drugoj, koja je započela 2009. godine, digitalizovana je kompletna kartografska građa; u trećoj etapi 2010. godine digitalizovane su arhivske fotografije. Tokom 2011. godine rađena je digitalizacija građe prema trenutnim potrebama institucije. Pored vlastite digitalizacije u BDC-u se intenzivno radilo na uspostavljanju saradnje sa drugim sličnim institucijama (muzeji, biblioteke, instituti i dr.) u cilju razmjene postojećih digitalnih sadržaja. Na taj način fond biblioteke je obogaćen izdanjima serijskih publikacija koje izdaju ove institucije kao što su: Glasnik Zemaljskog muzeja, Bosanska Vila, časopis Nada, časopis Most i dr. Glavna aktivnost unutar dokumentacionog dijela je prikupljanje, sortiranje, čuvanje dokumenata različitog tipa, printane dokumentacije, video i audio filmova, projekata i fotografija o dobrima koji su proglašeni nacionalnim spomenicima ili o onima koji imaju historijsku, kulturnu, arhitektonsku, arheološku, etnografsku ili neku drugu vrijednost. Ova

objedinjena građa čini jedinstvenu zbirku nazvanu Spomenički dosije u kojoj se čuva papirna i digitalna dokumentacija o proglašenim nacionalnim spomenicima. Zbirka se popunjava u skladu sa proglašenjem dobara nacionalnim spomenicima što dosada čini ukupno 666 spomeničkih dosijea. Ova zbirka predstavlja najvredniju reprezentativnu zbirku BDC-a.

Tokom 2010 - 2011. godine završena je izgradnja informacionog sistema i elektroničke baze podataka unutar Komisije. U okviru ovog sistema predviđen je modul za biblioteku i dokumentacioni centar. Ovaj modul će omogućiti obradu, opis i pohranu digitalne dokumentacije. To će omogućiti stvaranje digitalne biblioteke o nacionalnim spomenicima BiH. Cilj je da ovaj modul unutar baze objedini svu raspoloživu dokumentaciju o proglašenim nacionalnim spomenicima. Krajnji cilj je da tako sistematizovana i obrađena dokumentacija, putem web stranice Komisije, bude dostupna svim zainteresovanim korisnicima i istraživačima u oblasti naslijeđa. Dokumentacija kojom Komisija raspolaže je javna, dostupna na uvid zainteresovanim pravnim i fizičkim licima za njihove istraživačke i obrazovne potrebe, pod uslovima i na način utvrđen Pravilima o korištenju dokumentacije.

Biblioteka i dokumentacioni centar pruža sve usluge korisnicima predviđene zakonom o bibliotekoj djelatnosti. Posebna usluga koju biblioteka nudi istraživačima naslijeđa i naučnoj javnosti jeste pripremanje i izdavanje dokumentacije (foto, projekti, odluke i dr.) o nacionalnim spomenicima u digitalnoj formi. Ovu uslugu je u 2003. godini tražilo 6, a u 2011. godini 95 korisnika. Ukupno su od početka rada Komisije primljena 534 zahtjeva za dostavljanje dokumentacije. Od ukupnog broja primljenih zahtjeva pozitivno je riješeno 92 %, a za 8 % BDC nije posjedovao dokumentaciju.

Biblioteka i dokumentacioni centar Komisije od 2008. godine vodi aktivnosti na licenciranju izdanja Komisije, naučnog godišnjaka „*Baština*“ u svjetskim naučnim bazama. Od 2009. godine godišnjak Komisije se nalazi u EBSCO i CEEOL naučnim bazama.

6.4. Baza podataka o spomenicima

Baza - središnji inventar naslijeđa BiH je otvoren i kontinuiran sistem čija je osnovna namjena:

- objединiti pregled cjelokupnog fonda BiH – za sva dobra i spomenike objединiti sve relevantne podatke i omogućiti njihovu široku dostupnost i jednostavno pretraživanje (historijat, pregled trenutnog stanja, radova, stepen dokumentiranosti, biblioteksku i dokumentacijsku građu vezanu uz dobra, itd),
- osigurati baze znanja neophodne za rad na održavanju i zaštiti kulturno-historijskog naslijeđa BiH,
- kreirati podloge za izradu prostornih i urbanističkih planova na nivou države, entiteta, opština,
- olakšati naučna istraživanja kulturno-historijskog naslijeđa BiH.

Središnji inventar naslijeđa BiH se sastoji od dva modula, odnosno modula spomenici i modula dokumentacijsko-bibliotekarske zbirke (DBZ).

Modul spomenici sadrži osnovne informacije o svim dobrima i spomenicima – pravni status, zone i mjere zaštite, historijski podaci, vlasništvo, upotreba, i sl. relevantne informacije u skladu sa preporukama Vijeća Evrope (Core Data Index - indeks osnovnih podataka) za povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa) i sistemu zaštite BiH.

Modul dokumentacijsko-bibliotekarske zbirke (DBZ) sadrži digitalizirane dokumentacijske zbirke (zbirka projekata, fototeka, fotoCDteka (digitalne fotografije), CDteka, planoteka, referentna planska dokumentacija, biblioteka, hemeroteka, topografska zbirka i ostalo) i predstavlja pomoć za inventariziranje i katalogiziranje dokumentacijskih zbirki s područja zaštite kulturnog naslijeđa.

7. ORGANIZACIJA KOMISIJE

7.1. Sastav Komisije

Na osnovu člana II stav 4. Aneksa 8. i člana 5. Odluke o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika Predsjedništvo Bosne i Hercegovine na 119. sjednici, održanoj 21. decembra 2001. godine, i 126. sjednici, održanoj 21. februara 2002. godine, donijelo je Odluku o imenovanju članova Komisije prema kojoj Komisiju sačinjavaju tri domaća i dva inozemna člana: Amra Hadžimuhamedović (Sarajevo), Ljiljana Ševo (Banja Luka), Dubravko Lovrenović (Sarajevo), Zeynep Ahunbay (Turska) i Tina Wik (Švedska).

Predsjedništvo BiH donijelo je i odluke o produženju mandata za narednih pet godina: članovima Komisije iz Bosne i Hercegovine (27. marta 2007. godine), i Zeynep Ahunbay, međunarodnom članu Komisije (5. decembra 2007. godine), čiji angažman finansira Vlada Republike Turske, kao i Odluku o imenovanju Martina Cherryja za drugog međunarodnog člana Komisije (26. juna 2008. godine). Bez obzira na datum imenovanja, svim članovima Komisije produžen je mandat do 27. marta 2012. godine. Navedene odluke o imenovanju i reizboru članova Komisije objavljene su u „Službenom glasniku BiH“, br. 43/07, 98/07 i 64/08).

Jedan član Komisije (Amra Hadžimuhamedović) zasnovao je radni odnos u Komisiji, u skladu sa odredbama Odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

7.2. Sjednice Komisije

U skladu sa Poslovnikom o radu, Komisija (po pravilu) održava sjednice svaki drugi mjesec, u trajanju od šest dana. Prva, inaugurirajuća sjednica Komisije održana je u martu 2002. godine. Zaključno sa 31. martom 2012. godine, održano je 53 sjednice Komisije, a održane su u Sarajevu, Banjoj Luci, Jajcu, Konjicu i Istanbulu.

Funkciju predsjedavajućeg obavljaju domaći članovi Komisije, koji se na toj funkciji smjenjuju svakih šest mjeseci.

7.3. Sekretarijat Komisije

Stručne i administrativne poslove obavlja Sekretarijat Komisije, koji sačinjava stručno i kompetentno osoblje, i to za: arheološko naslijeđe, graditeljsko naslijeđe, cjeline graditeljskog naslijeđa i kulturne krajolike, pokretno naslijeđe, pravne poslove, međunarodno pravo, informativno-dokumentacione poslove, finansijske i administrativno-tehničke poslove. Izvršni funkcioner, Mirela Mulalić Handan, zajedno sa pomoćnicima izvršnog funkcionera, Brankom Mekić za pravne poslove i Mirzahom Fočom za naslijeđe, organizuje i rukovodi radom Sekretarijata. Sva radna mjesta popunjena su na osnovi javnog natječaja.

Prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji Komisije, Sekretarijat sačinjava:

1. izvršni funkcioner,
2. pomoćnik izvršnog funkcionera za pravne poslove,
3. pomoćnik izvršnog funkcionera za naslijeđe,
4. saradnik za arheologiju (2 izvršioca),
5. saradnik za pokretno naslijeđe,
6. historičar umjetnosti,
7. saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa (3 izvršioca),
8. saradnik za cjeline graditeljskog naslijeđa i kulturne krajolike (3 izvršioca),
9. saradnik za provođenje Konvencije o zaštiti svjetske kulturne baštine,
10. saradnik za međunarodno pravo,
11. saradnik za odnose sa javnošću,
12. saradnik za budžet i javne nabavke,
13. saradnik za finansije,
14. saradnik za tehničku koordinaciju (šef kabineta),

15. dokumentarista,
16. tehnički sekretar,
17. domaćica,
18. vozač-kurir.

Izvršni funkcioner i službenici Komisije zasnivaju radni odnos u Komisiji, a članovi Komisije mogu, na vlastiti zahtjev, zasnovati radni odnos (član 5. stav 4. Odluke Predsjedništva BiH o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika).

U stalnom radnom odnosu u Komisiji na dan 31.03.2012. zaposlena su 23 izvršioca, od čega:

- 3 rukovodeća državna službenika
- 16 državnih službenika
- 4 zaposlenika.

Komisija je, na osnovu preporuka Ureda za reviziju finansijskog poslovanja, na svojoj 50. sjednici održanoj 11. marta 2011. godine donijela prijedlog novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, kojim je proširena postojeća sistematizacija, tako da je uvedeno 8 novih radnih mjesta, a ukupni broj izvršilaca se povećao sa 23 na 44 izvršioca. Prijedlog pravilnika dostavljen je 23.02.2012. godine Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, radi pribavljanja saglasnosti (prethodno je pribavljeno mišljenje Ureda za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH, Ministarstva pravde BiH i Ministarstva finansija i trezora BiH, te usaglašen tekst Pravilnika sa primjedbama i prijedlozima tih institucija)

7.4. Interni akti Komisije

U periodu od marta 2002. godine do marta 2012. godine Komisija je donijela sljedeće opće akte (navode se samo akti koji su na snazi na dan 31.03.12.):

- Poslovnik o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, broj NA-01-I-01/02 od 10.05.2002. («Službeni glasnik BiH», br. 4/03, 33/03, 31/06, 99/06 i 53/11);
- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, broj NA-01-I-02/02 od 14.6.2002. godine (izmjene i dopune br. 03-0-800/03 od 06.05.2003, 03-50-55/06-20 od 16.05.2006. i 03-50-55/06-29 od 05.06.2007. godine);
- Pravilnik o odmorima i odsustvima u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, broj 03-1-127/03 od 28.01.2003. (primjenjuje se u dijelu u kojem nije u suprotnosti sa zadnjim izmjenama Zakona o radu u institucijama BiH);
- Pravilnik o materijalno-finansijskom poslovanju Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, broj 01.2-4-790/02 od 07.05.2002. (izmjene i dopune broj 01.2-4-790/02 od 12.05.2003. (nakon donošenja Zakona o platama i naknadama u institucijama BiH, primjenjuju se samo odredbe koje nisu u suprotnosti sa Zakonom i podzakonskim aktima);
- Kodeks ponašanja za članove i službenike Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, broj: 01.2-1-793/03 od 06.05.2003. (izmjene i dopune broj 03-50-55/2006-13 od 18.05.2006.);
- Pravila korištenja dokumentacije Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, broj 01.2-0-983/03 od 01.07.2003. (izmjene i dopune broj 03-50-2/08-6 od 11.02.2008.);
- Pravila implementacije sredstava iz donacija namijenjenih obnovi ili zaštiti ugroženog kulturno-istorijskog naslijeđa u Bosni i Hercegovini, broj 03-6-1004/03-16 od 07.10.2003.;

- Pravilnik o internim procedurama javnih nabavki roba usluga i radova, broj 03-16-12/06-18 od 16.05.2006. (izmjene i dopune broj 3-16-3/2008-11 od 09.09.2008. i 03.1-02.14-67/10-6 od 04.10.2010.);
- Pravilnik o internoj kontroli i reviziji, broj 03-16-163/07-2 od 11.09.2007.;
- Pravilnik o korištenju službenog vozila Komisije i korištenju vozila u privatnom vlasništvu za službene potrebe Komisije, broj 03-2-922/03-6 od 30.08.2004 (izmjene i dopune broj 03.1-02.14-67/10-5 od 01.10.2010. i broj 03.1-2.14-51/12-3 od 15.03.2012.);
- Pravilnik o usklađivanju knjigovodstvenog i stvarnog stanja sredstava i izvora sredstava, broj 03-2-922/03-14 od 30.08.2004.;
- Odluka o procedurama rukovanja gotovim novcem, broj 03-2-922/03-9 od 30.08.2004.;
- Odluka o daljem načinu vođenja poslova knjigovodstva, 03-2-922/04-14 od 30.08.2004.;
- Odluka o sadržaju zahtjeva, načinu izdavanja i pravdanja putnog naloga (nova), broj 03.1-16.3-129/10-4 od 27.09.2010, izmjene i dopune broj 03.1-16.3-65/12-5 od 15.03.2012.;
- Odluka o korištenju sredstava reprezentacije i o primanju darova (nova), broj 03.1-16.3-170/10-1 od 02.11.2010. Izmjena broj 03.1-16.3-65/12-1 od 12.03.2012.;
- Odluka o pravima i obavezama članova Komisije u slučajevima dužeg odsustva, 03-2-922/03-12 od 30.08.2004.;
- Odluka o naknadi putnih troškova članu Komisije koji ima prebivalište izvan sjedišta Komisije broj 03-02-922/03-10 od 30.08.2004.;
- Odluka o angažovanju državnih službenika i člana Komisije na realizaciji projekata, broj: 03-16-3/06-17 od 06.04.2006.;
- Odluka o ograničenju troškova službenih mobilnih telefona, (nova) broj 03.1-16.3-172/10-1 od 08.11.2010. godine. Izmjena broj 03.1-16.3-65/12-2 od 12.03.2012.;
- Odluka o usvajanju Vodiča za pristup informacijama kojima raspolaže Komisija, broj 03-50-2/08-5 od 11.02.2008.;
- Odluka o koeficijentima za obračun plata službenicima i zaposlenicima Komisije, broj 02-34-169/08-6 od 15.07. 2008. (primjenjuje se od 01.07.08.);
- Odluka o osnovici i koeficijentima za obračun naknada članovima Komisije, broj 02-34-169/08-7 od 15.07. 2008. (primjenjuje se od 01.07.08.);
- Odluka o blagajničkom maksimumu, broj 03-16-85/09-1 od 12.02.2009.;
- Odluka o proceduri stvaranja obaveza koje se finansiraju iz budžeta institucija BiH, broj 03-16-88/2009-1 od 17.02 2009.;
- Odluka o pravu zaposlenog člana Komisije na korištenje službenog vozila, broj 03-07-78/09-1 od 06.02.2009. (dopune broj 03.1-07.2-42/10-28 od 27.09.2010.);
- Rješenje o određivanju funkcija i radnih mjesta kojima se pošta dostavlja u rad, broj: 08-07-78/09-8 od 11.09.2009. godine;
- Odluka o elektronskom unošenju podataka iz osnovnih knjiga i evidencija iz kancelarijskog poslovanja, broj 03.1-07.2-78/09-13 od 31.12.2009.;
- Okvirni plan rada i poslovanja Komisije za 2012. godinu, broj 03.2-7.3-75/11-2 od 10.08.2011.;
- Pravilnik o načinu i postupku ostvarivanja prava na stručno obrazovanje i usavršavanje zaposlenih u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, broj 03.1-2.14-67/10-2 od 27.05.2010.;
- Odluka kojom se daje ovlaštenje za korištenje bankovne-biznis kartice, 03.1-07.2-42/10-15 od 18.06.2010.;

- Odluka o korištenju parkinga, broj 03.1-07.2-42/10-28 od 23.09.2010.;
- Odluka o vođenju ekonomata, broj 03.1-16.4-113/10-19 od 24.09.2010.;
- Ovlaštenje za praćenje realizacije ugovora sa vanjskim saradnicima, broj 03.1-07.2-42/10-30 od 05.10.2010.;
- Odluka o rasporedu Sanele Tvrtković na druge poslove, zbog privremene nesposobnosti za rad na poslovima domaćice, 03.1-07.2-42/10-31 od 18.10.2010.;
- Odluka o bližim kriterijima i postupku za dodjelu stimulacije zaposlenim u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, broj 03.1-16.3-86/10-20 od 22.12.2010.;
- Ovlaštenje za praćenje realizacije ugovora za javne nabavke, broj 03.1-16.4-33/10-9 od 11.11.2010.;
- Godišnji plan stručnog obrazovanja i usavršavanja zaposlenih u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika u 2011. godini, broj 03.1-7.3-75/11-9 od 21.11.2011.;
- Pravilnik o ocjenjivanju rezultata rada zaposlenika u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, broj: 03.1-02.12-51/12-5 od 26.03.2012.

7.5. Vanjski saradnici

U skladu sa članom 10. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, za obavljanje privremenih i povremenih poslova za potrebe Komisije, kao i potrebe realizacije projekata Komisije angažovani su stručnjaci raznih profila, kao vanjski saradnici na osnovu ugovora o djelu, autorskog ugovora ili ugovora o privremenim i povremenim poslovima.

7.6. Stručna obuka saradnika

Edukacija stručnog osoblja Komisije je jedna od primarnih zadaća institucije. Ulaganje u obrazovanje stručnog kadra doprinosi većoj produktivnosti i profesionalizmu uposlenika.

Saradnici zaposleni u Komisiji uključeni su u program obuke državnih službenika koju organizuje Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine u sklopu Projekta izgradnje kapaciteta državnih službenika na nivou BiH. Saradnici Komisije su u periodu od marta 2002. do marta 2012. godine bili uključeni i u druge oblike stručnog usavršavanja, koji nisu bili u organizaciji Agencije za državnu službu BiH.

Pripremili:

Mirela Mulalić Handan,
izvršni funkcioner

Branka Mekić, *pomoćnik izvršnog*
funkcionera za pravne poslove

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 09-2.14-51/12-12
Sarajevo, 04.06.2012. godine